

Arkadiusz Czwołek
(Toruń)

Listy Zygmunta III, króla polskiego do Lwa Sapiehy, kanclerza litewskiego z lat 1598–1622

Publikowane tutaj listy pochodzą ze zbiorów Biblioteki Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu i są opatrzone sygnaturą: kolekcja 114, opis III a, nr 127. Teczka, w której zostały umieszczone liczy 38 kart. Wszystkie znajdujące się w niej materiały to oryginały, opatrzone podpisem Zygmunta III oraz pieczęciami. W Polsce ich odpisy przechowywane są w Bibliotece Raczyńskich¹. Sporządzono je w XIX w. dla Adama Naruszewicza. Wspomniane kopie nie są jednak doskonałe, ponieważ zawierają liczne błędy powstałe podczas przepisywania listów. Nieznany kopista przepisał 37 listów, rezygnując z kopiowania listu uszkodzonego oraz ceduły do jednego z listów (zob. list nr I, XVIII a). Pięć z owych listów wydał K. Tyszkowski², powtarzając błędy kopisty. Oprócz wyżej wymienionych odpisów, 16 kopii owych listów, ze wspomnianych 38, znajduje się Riksarkivet Stockholm, w dziale Skokloster Samlingen. Są one opatrzone sygnaturą E-8601³.

¹ Biblioteka Raczyńskich, sygn. 12. Materiały historyczne dotyczące dziejów Polski w XVI-XVIII w. M.in. rozprawa Jana Tarnowskiego o sztuce wojennej, dokumenty dotyczące sprawy Zborowskich, korespondencja Zygmunta III oraz diariusz sejmowy z 1624 r. Kopie. k. 102–124.

² K. Tyszkowski, *Poselstwo Lwa Sapiehy w Moskwie w 1600 r.*, Lwów 1927, s. 78–81.

³ Riksarkivet Stockholm, Skokloster Samlingen, E-8601, brak paginacji.

Wydaje się więc konieczne wydanie i opracowanie listów Zygmunta III do Lwa Sapiehy, kanclerza litewskiego na podstawie oryginałów ze zbiorów Biblioteki Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu. Listy te stanowią nieocenione źródło dla poznania polityki wschodniej Zygmunta III Wazy.

Odbiorcą prezentowanej poniżej korespondencji jest Lew Sapieha, kanclerz litewski. Urodził on się 4 kwietnia 1557 r. w Ostrownie w Witebskiem. Był synem Iwana, podstarościego orszańskiego oraz Bohdany, z kniaziów Druckich-Sokolińskich⁴. Dzięki protekcji Radziwiłłów trafił na dwór Stefana Batorego, najpierw jako dworzanin, a później sekretarz królewski. W 1584 r. jako poseł mniejszy udał się do Moskwy w celu uregulowania drugorzędnych spraw wynikłych z zawartego w 1581 r. rozejmu w Jamie Zapolskim⁵. Śmierć Iwana Groźnego, księcia moskiewskiego podniosła rangę poselstwa Sapiehy. Jako bezpośredni obserwator wydarzeń toczących się w Moskwie po śmierci władcy moskiewskiego, nabrał przekonania o możliwości łatwego podboju państwa moskiewskiego. Potrafił przekonać do tego także Stefana Batorego, który pod koniec swego życia zaczął przygotowywać się do wojny. Jednak wobec oporu szlachty skupił się na planach pokojowego wchłonięcia wschodniego państwa, na drodze unii⁶. Już w czasach Stefana Batorego Lew Sapieha zasłynął jako regalista, co przyczyniło się do jego nominacji na urząd podkanclerza litewskiego w 1585 r. oraz rok później na starostwo słonimskie. W czasie sejmu pacyfikacyjnego w 1589 r. awansował na urząd kanclerza litewskiego. Także w następnych latach panowania Zygmunta III Wazy Sapieha stał przy boku królewskim jako jeden z najznakomitszych regalistów litewskich. Król darzył kanclerza sporym zaufaniem, dzięki czemu z czasem stał się on jednym z głównych doradców króla w sprawach moskiewskich.

Korespondencja Lwa Sapiehy i do niego skierowana liczy się w setkach zachowanych listów i dokumentów. Podstawowe dwa wydawnictwa zawierające listy od i do Lwa Sapiehy to *Archiwum domu Sapiehów*, wydane przez A. Prochaskę⁷, oraz *Archiwum domu Radziwiłłów*, wydane przez A. Sokołowskiego, a umieszczone w serii

⁴ H. Lulewicz, Lew Sapieha, h. Lis. *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB), Warszawa–Kraków 1994, t. XXXV, s. 84.

⁵ O misji Lwa Sapiehy do Moskwy w 1584 r., zob.: K. Tyszkowski, *Poselstwo Lwa Sapiehy do Moskwy w 1584 r.*, „Przewodnik Naukowy i Literacki”, 1921, nr 49, s. 122–134.

⁶ A. Czwołek, *Ku wojnie czy unii? Polityka Rzeczypospolitej wobec Moskwy w latach 1584–1586*, „Czasy Nowożytnie”, 2001, t. X (XI), s. 72 i n.

⁷ *Archiwum domu Sapiehów*, wyd. A. Prochaska, t. 1: 1575–1606, Lwów 1892.

„Scriptores Rerum Polonicarum”⁸. Dysponujemy także pomniejszych edycjami jego korespondencji zawartymi w innych wydawnictwach⁹. Nadal jednak większość spuścizny po kanclerzu litewskim pozostaje w rękopisach, rozrzuconych po wielu bibliotekach i archiwach, nie tylko Polski, ale także Szwecji, Rosji, Litwy i Ukrainy¹⁰.

Prezentowane listy w większości dotyczą spraw wschodnich, chociaż znajdujemy nieliczne wyjątki. Jeden z listów (nr I) dotyczy pobytu Zygmunta III Wazy w Szwecji w 1598 r., gdzie król udał się w celu rozprawy ze swoim stryjem Karolem Sudermańskim. Flota złożona z 85 okrętów wypłynęła w sierpniu 1598 r., po czym przybiła do brzegów szwedzkich. Po wylądowaniu u wybrzeży szwedzkich wojska królewskie zajęły bez walki Kalmar, a następnie doszło do starcia pod Linköping. Dzięki jednak interwencji księcia Karola nie doszło tutaj do pogromu wojsk królewskich. W podjętych rokowaniach Karol Sudermański przyrzekł posłuszeństwo, a Zygmunt Waza obiecał przebaczenie winowajcom¹¹. Rozejm nie był trwały. W lipcu 1599 r. Zygmunt III Waza został w Szwecji zdetronizowany, a w 1604 r. Karol Sudermański koronował się na króla Szwecji.

Kolejne pisma dotyczą sytuacji w przededniu poselstwa Lwa Sapiehy do Moskwy w 1600 r. oraz samego poselstwa. Szczególnie ciekawy jest list nr II dotyczący sytuacji na dworze Borysa Godunowa i pogłoszek o jego zabójstwie, które okazały się z czasem nieprawdziwe. Wspomniany Nikiticz, który miał dokonać próby zamachu na Borysa Godunowa, to bez wątpienia Fiodor Nikiticz Romanow, jeden z pretendentów do tronu moskiewskiego po śmierci cara Fiodora Iwanowicza. Wspomniany list jest odblaskiem walk wewnętrznych jakie toczyły się na dworze Borysa Godunowa w pierwszych miesiącach jego samodzielnych rządów. Następne listy (nr III-VII) dotyczą już samego poselstwa Lwa Sapiehy do Moskwy w 1600 r., które zostało już opisane przez K. Tyszkowskiego i innych¹². Rezultatem tego poselstwa było zawarcie 20-letniego rozejmu pomiędzy Polską a Moskwą.

⁸ *Archiwum domu Radziwiłłów* (Listy ks. M. K. Radziwiłła Sierotki – Jana Zamoyskiego – Lwa Sapiehy, [w:] „Scriptores Rerum Polonicarum”, t. VIII, Kraków 1885.

⁹ *Księcia Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego Wielkiego Księstwa Litewskiego sprawy wojenne i polityczne 1621–1632*, Paryż 1859.

¹⁰ A. Rachuba, *Archiwa Sapiehów – ich losy i stan obecny*, „Miscellanea Historico-Archivistica”, Warszawa 1998, t. IX, s. 101–108.

¹¹ H. Wisner, *Zygmunt III Waza*, Wrocław 1991, s. 74–75.

¹² K. Tyszkowski, *Poselstwo Lwa Sapiehy do Moskwy 1600 r.*, Lwów 1927; *Poselstwo Lwa Sapiehy w roku 1600 do Moskwy, według dyariusza Eljasza Pilgrzymowskiego, sekretarza poselstwa, z rękopisu trafem odkrytego, przez Władysława Trębickiego opisane*, Grodno 1846 i inne. Sam diariusz po-

Następne dwa listy (nr VIII-IX), dotyczą problematyki gońców moskiewskich podróżujących przez terytorium Rzeczypospolitej oraz do Rzeczypospolitej.

Kolejny list (nr X) jest świadectwem niechęci Zygmunta III do wyznaczonego w 1607 r. na posła do Moskwy kniazia Bogdana (Bohdana) Ogińskiego, podkomorzego trockiego. Został on wkrótce zastąpiony przez kniazia Jana Druckiego-Sokolińskiego, pisarza wielkiego litewskiego. W poselstwo Drucki-Sokoliński wyruszył wraz ze Stanisławem Witowskim, wojskim parczowskim. Celem ich misji miało być uwolnienie Mikołaja Oleśnickiego, kasztelana małogoskiego i Aleksandra Gosiewskiego, starosty wieliskiego oraz pozostałych Polaków, którzy przebywali w niewoli moskiewskiej po zabójstwie Dymitra I Samozwańca w 1606 r.

Gros listów (nr XI-XX) dotyczy przeważnie spraw związanych z konfederacjami niepłatnego wojska, które zawiązały się w 1612 r. i nękały ludność terenów przygranicznych oraz w głębi kraju. Mowa tutaj o pułkach Aleksandra Zborowskiego, Jana Piotra Sapiehy oraz Aleksandra Lisowskiego, które pustoszyły Rzeczpospolitą przez kilka kolejnych lat, póki nie zostały opłacone ze skarbu Rzeczypospolitej i nie uległy samorozwiązaniu¹³. We wspomnianych listach znajdujemy także informacje na temat prób pośrednictwa habsburskiego w sporze polsko-moskiewskim, które wyczerpująco zostały omówione w pracach W. Polaka¹⁴. Walki o Smoleńsk w latach 1613–1615 omówił K. Tyszkowski¹⁵. Większość pozostałych listów dotyczy wyprawy królewicza Władysława pod Moskwę, oraz rokowań polsko-moskiewskich z lat 1616–1621, które w znikomym stopniu zostały

selstwa został ostatnio wydany przez J. Kiaupienė, *Elijas Pilgrimovijus, Didžioji Leono Sapiegos pasiuntinybė į Maskvą, 1600–1601*, [w:] *Historiae Lituaniae Fontes Minores*, t. IV, Vilnius 2002.

¹³ Zob.: R. Walczak, *Konfederacja Gdańska, Elbląga i Torunia w latach 1615–1623*, „Rocznik Gdański”, t. 15–16: 1956/1957, s. 247–288; A. Michałek, *Konfederacja wojska stołecznego pod regimem imć Cieklińskiego Józefa*, „Teki Historyczne”, t. 16: 1969–1971, s. 166–210; D. Bogdan, *Warmia wobec konfederacji żołnierskich 1613–1614*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1983, nr 4, s. 411–424.

¹⁴ W. Polak, *Habsburgowie wobec konfliktów polsko-moskiewskich na początku XVII w.*, [w:] *Stosunki polsko-niemieckie w XVI-XVIII w.*, pod. red. J. Wijaczki, Kielce 2002, s. 121–141; tenże, *Misja gońca moskiewskiego Denisa Oładina w Rzeczypospolitej w 1613 r.*, „Almanach Historyczny”, t. 2, 2000, s. 75–106; tenże, *Nieudana misja gońca cesarskiego Jakuba Henckla von Donnersmarcka i gońca senatu Rzeczypospolitej Jana Hrydzicza do Moskwy w 1613/1614 r.*, „Czasy Nowożytnie”, t. VIII (IX), 2000, s. 137–172.

¹⁵ K. Tyszkowski, *Wojna o Smoleńsk 1613–1615*, „Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, dz. II, t. VII, z. 3, Lwów 1932.

omówione przez historyków. Jednym z ciekawszych jest list (nr XXIX) opisujący bunt mieszkańców przygranicznego Staroduba, w którym komendantem był Iwan Nikiticz Sałtykow. Dawni poddani kniazia moskiewskiego po rozejmie dywilińskim pozostali w granicach Rzeczypospolitej. Prawdopodobnie rządy twardej ręki komendanta Staroduba przymusiły okolicznych mieszkańców do próby ucieczki do swego rodzinnego kraju. Zostali oni schwytani i uwięzieni. Zygmunt Waza jednak, nie chcąc sobie zrażać okolicznej ludności, w drodze łaski pozwolił wszystkim, którzy tego chcieli, powrócić z powrotem w granice państwa moskiewskiego.

I

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 9. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania zły. Liczne uszkodzenia.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Dziękujemy Uprzejmości Waszej za to pilnie, iż nam oznajmiłeś o powodzeniu dzieł naszych o których iż pilność jest przystojna jako o tym na mniej nie wątpiliśmy niemniej ^{a(...)}^a którym są poruczeni, i od Uprzejmości Waszej, żeś nam to oznajmił ^{a(...)}^a przyjmujemy. Zdrowia o którym się Uprzejmość Wasza pytasz na te ^{a(...)}^a dobrego zażywamy i sprawy nasze do tego czasu i ^{a(...)}^a Uprzejmości Waszej, jako i inszych Panów Rad z Kalmaru¹⁶ pisali ^{a(...)}^a swojego szczęście raczył, które acz nie są jeszcze ^{a(...)}^a jednak nadzieja, w tejże łasce Jego Świętej, iż nam spraw ^{a(...)}^a może. Za tym Uprzejmości Waszej od Pana Boga dobrego zdrowia żądamy z Sztekborku¹⁷. Dnia 22 Septembra roku 1598.

Sigismundus Rex

^{a-a} fragment uszkodzony.

¹⁶ Kalmar – miasto leżące w Szwecji u jej południowo-zachodnich wybrzeży, niedaleko wyspy Olandii. Zdobyty przez wojska Zygmunta III Wazy w 1598 r.

¹⁷ Stegebork – zamek w prowincji Östergötland w Szwecji. Wojska królewskie Zygmunta III Wazy odniosły tutaj zwycięstwo we wrześniu 1598 r. nad wojskami Karola IX Sudermańskiego, A. Kersten, *Historia Szwecji*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1973, s. 181.

II

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 13. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Mieliśmy respons od Uprzejmości Waszej na pisanie nasze, któreśmy do Uprzejmości Waszej już teraz po szczęśliwym przyjechaniu naszym z tamtego państwa naszego dziedzicznego szwedzkiego pisali w którym to liście swym Uprzejmość Wasza nam oznajmujesz o zabiciu kniazia moskiewskiego terazniejszego Borysa Hodunowa¹⁸ o czemeśmy już pierwszej tego mieli wiadomość od Jaśnie Wielmożnego Krzysztofa Radziwiłła¹⁹, wojewody wileńskiego. Do którego wiadomość²⁰ o tym przysła od starosty naszego orszańskiego urodzonego Andrzeja Sapiehy²¹, brata Uprzejmości Waszej i od urzędnika²² Jaśnie Wielmożnego Wojewody Wileń-

¹⁸ Borys Fiodorowicz Godunow (1552–1605) panował w l. 1598–1605.

¹⁹ Krzysztof Radziwiłł „Piorun” – krajczy litewski (1567), podczasz litewski (1569–1579), hetman polny litewski (1572–1589), kasztelan trocki (1579), podkanclerzy litewski (1579–1585), wojewoda wileński (1584), hetman wielki litewski (1584), zmarły w 1603 r., zob.: *Urzędnicy centralni i dostojnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku*. Spisy, opr. H. Lulewicz i A. Rachuba (dalej: *Urzędnicy W.K.Lit.*), Kórnik 1994, s. 233.

²⁰ Zob. Archiwum Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Archiwum Radziwiłłowskie (dalej: AR) IV, k. 292, k. 123, List Krzysztofa Radziwiłła „Pioruna” do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła „Sierotki” wojewody trockiego, 1 I 1599, z Kojdowna: „a drugiego pri postam prawie we wtorek przeszły, z temi pismy, które mi z kilku różnych miejsc, niemal jednego dnia przyniesiono mi, z tą nowiną jakoby kniaz moskiewski miał być zabity, odprawiłem do Króla Jego Mości, w których ta tylko jest różność, że jedni piszą, jakoby miał być zabity, od carewicza jakiegoś syna Szuhalewnego, na witaniu kiedy go witał, drudzy że od syna Nikity Romanowicza powinnego brata po matce, nieboszczika kniazia Fiedora moskiewskiego, który snąc w rozmowie swej, tak coś ostrze był przyciął kniazium moskiewskiemu, że mu aż kosturem w łeb dał, a on też go też nożem w brzuch, że zaraz snąc umarł”.

²¹ Andrzej Sapieha – najmłodszy syn starosty drohickiego Iwana oraz Bohdany z kniaziów Druckich-Sokolińskich. Brat Lwa Sapiehy, kanclerza litewskiego. Od 1588 r. starosta orszański, późniejszy kasztelan witebski (1600) oraz wojewoda mścisławski (1605), M. Nagielski, *Andrzej Sapieha*, [w:] *PSB*, t. XXXV, Wrocław – Warszawa – Kraków 1992–1993, s. 574–576.

²² Urzędnik kopyski – postać niezidentyfikowana.

skiego²³ kopyskiego²⁴, którzy mi oznajmują o zabiciu tego kniazia moskiewskiego, lecz iż różną o tym wiadomość dają. Starosta nasz orszański piszę, że jakoby miał być zabity od caryka niejakiego. A urzędnik kopyski, piszę że jakoby miał mieć u niego audientię Mikicicz²⁵, którego kniaź moskiewski jakoby miał posochem²⁶ uderząc, a on go też nożem zarazem przebić miał. O czym jeszcze pewnej wiadomości nie mamy, ale jej czekamy od Jaśnie Wielmożnego Wojewody Wileńskiego, który tam na granicy od szpiegów swych prędką wiadomość mieć ma.

Przeto żądamy Uprzejmość Wasza, abys też, Uprzejmość Wasza będąc na ten czas w Inflanciech o tym pilnie się dowiadował, a nam jako najprędszą wiadomość tak o tym jako i cobykolwiek nam wiedzieć należało dawać nie zaniechiwał. A o tym się też pilno wywiadować Uprzejmość Wasza rozkaż, aby wiadomości jakie z domu rakuskiego do Moskwy przez państwa nasze nie dochodziły.

Życzemy za tym Uprzejmości Waszej od Pana Boga dobrego zdrowia. W Warszawie dnia 21 miesiąca stycznia anno 99.

Sigismundus Rex

III

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 1. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry. Druk: K. Tyszkowski, „Poselstwo Lwa Sapiehy w Moskwie w 1600 r.”, Lwów 1927, s. 78–79.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny i uprzejmie nam miły. Spodziewamy się, że Uprzejmość Wasza miał odjeżdżając terminę listu moskiewskiego ostawić,

²³ Krzysztof Radziwiłł – zob. przypis nr 19.

²⁴ Kopyś – miasto nad Dnieprem. Własność linii nieświeskiej Radziwiłłów, którą dostali w spadku po Katarzynie Ostrogskiej, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. B. Chlebowskiego i W. Walewskiego (dalej: *SGKP*), t. IV, Warszawa 1883, s. 388.

²⁵ Fiodor Nikiticz Romanow, zob.: D. Czerska, *Borys Godunow*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1988, s. 87.

²⁶ Posoch – długa laska, często zakończona krzyżem, wręczana osobom duchownym wraz z objęciem stanowiska jako symbol władzy duszpasterskiej. W tym przypadku jednak chodzi o określenie potoczne posocha jako długiej laski, kija.

jakiej by miał być od Panów Senatorów naszych do Bojar Dumnych w tej materiej. Jako ceduła była dana Uprzejmości Waszej od Księdza Podkanclerzego²⁷, to jest o wysłaniu komisarzy. Iż tedy widzimy tego być potrzebę, żądamy abyś Uprzejmość Wasza list według potrzeby kazawszy napisać do nas ówdzie ku przeczytaniu posłał.

Życzymy zatem Uprzejmości Waszej od Pana Boga dobrego zdrowia. Dan w Warszawie dnia 12 miesiąca stycznia roku tysiąc sześćsetnego.

Sigismundus Rex

IV

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 2. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry. Druk: K. Tyszkowski, „Poselstwo Lwa Sapiehy w Moskwie w 1600 r.”, Lwów 1927, s. 79.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Jakośmy pierwaj mówili Uprzejmości Waszej, a potem i pisali list nasz i Książdz Podkanclerzy, tak ze strony pisania listu do Moskwy od Panów Senatorów do Bojar Dumnych, przypominając o wysłaniu komisarzy wedle pakt, abyś Uprzejmość Wasza list napisawszy, jaki być ma od Panów Senatorów nam posłał.

Przeto i teraz chcemy mieć, abyś Uprzejmość Wasza, jako najrychlej ten list napisawszy do nas posyłał dla porozumienia się w tym z Księdzem Arcybiskupem²⁸ i z drugimi Pany Koronnymi.

²⁷ Piotr Tylicki h. Lubicz – sekretarz królewski, sekretarz wielki (1585–1595), referendarz duchowy (1591–1595), biskup chełmiński (1595–1600), podkanclerz (1598–1605), biskup warmiński (1600–1603), kujawski (1604–1606), krakowski (1607–1616), zmarły w 1616 r., *Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku* (dalej: *Urzędnicy centralni Polski*) Spisy. Opr. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziela, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, Kórnik 1992, s. 211.

²⁸ Stanisław Karnkowski h. Junosza (1520–1603) – od 1550 r. kanclerz biskupstwa chełmskiego, sekretarz Zygmunta Augusta (1555), referendarz koronny (1558) i sekretarz wielki (1563). W 1567 r. został biskupem kujawskim, a od 1581 r. arcybiskupem gnieźnieńskim, H. Kowalska, *Stanisław Karnkowski h. Junosza*, [w:] *PSB*, t. XII, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966–1967, s. 77–82.

Życzymy przy tem Uprzejmości Waszej od Pana Boga dobrego zdrowia. W Warszawie dnia 2 Februari Anno 1600. Panowania królestw naszych polskiego XIII, a szwedzkiego VII roku.

Sigismundus Rex

V

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 3. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry. Druk: K. Tyszkowski, „Poselstwo Lwa Sapiehy w Moskwie w 1600 r.”, Lwów 1927, s. 79–80.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Mieliśmy pisanie od Uprzejmości Waszej przez dworzanina naszego urodzonego Bartłomieja Berdowskiego²⁹, który teraz gońcem do Moskwy był, z któregośmy pisanie Uprzejmości Waszej wyrozumieli, zalecenie tego gońca, iż się w cudzej ziemi mając na sobie rzeczy od nas zlecone dobrze stawil.

Jakoż mając my w dobrej pamięci naszej pierwszą prośbę za nim Uprzejmości Waszej, tak też i jego samego w niebytności na ten czas, chociaż przy nas Uprzejmość Wasza, tak też i jego samego, będącego tedy na tej posłudze naszej, dobra po śmierci Soleckiego³⁰ na szafunek nasz spadłe one muśmy konferowali, i na potym to onemu łaską naszą pamiętać chcemy.

List od Kniazia Moskiewskiego, który był zawarty od Uprzejmości Waszej nam oddany, którym zaś nie masz nic takowego, jednak że przepisawszy z niego kopią Uprzejmości Waszej posłać ześmy rozkazali.

Życzymy Uprzejmości Waszej w zaczętej sprawie fortunnego powodzenia, któremu zdrowia dobrego od Pana Boga żądamy. W War-

²⁹ Bartłomiej Berdowski – dworzanin królewski. Przed poselstwem Lwa Sapiehy w 1600 r. został wysłany do Państwa Moskiewskiego po glejty dla poselstwa Lwa Sapiehy, kanclerza litewskiego, *Sbornik Imperatorskiego Ruskogo Istorического Obszczestwa* (dalej: *SIRIO*), wyd. S. A. Biełokurow, t. 137, Moskwa 1912, s. 41–42.

³⁰ Solecki – postać bliżej niezidentyfikowana. Solecy h. Ostoja mieszkali w województwie krakowskim, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. VIII, Lipsk 1841, s. 452.

szawie dnia 2 Augusta roku 1600. Panowania królestw naszych polskiego XIII, a szwedzkiego VII roku.

Sigismundus Rex

VI

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 4. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry. Druk: K. Tyszkowski, „Poselstwo Lwa Sapiehy w Moskwie w 1600 r.”, Lwów 1927, s. 81.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Za tą bytnością Uprzejmości Waszej w ziemi moskiewskiej radzilibyśmy, abyś nam Uprzejmość Wasza na potrzebę nasze czterdzieści soroków kun kupić rozkazał. Co by były prawie cudne i przednie, gdyż tam tego niemało się najduję i nie trudno o przednie kuny, o które żądamy, aby się Uprzejmość Wasza tak jako sobie samemu sposobił. Co Uprzejmości Waszej w skarbie naszym przyjęto i wytrącono będzie.

Życzymy zatem Uprzejmości Waszej dobrego zdrowia od Pana Boga. Dan w Warszawie dnia 4 Augusta Roku Pańskiego 1600.

Sigismundus Rex

VII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 5. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry. Druk: K. Tyszkowski, „Poselstwo Lwa Sapiehy w Moskwie w 1600 r.”, Lwów 1927, s. 81.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Z listu Uprzejmości Waszej i ustnej relatyw urodzonego Aleksandra Gosiewskiego³¹, sekretarza i starosty naszego wieliskiego do nas od Uprzejmości Waszej posłanego,

³¹ Aleksander Gosiewski – pisarz lub regent kancelarii wielkiej (1596), sekretarz królewski, referendarz litewski (1610–1625), późniejszy wojewoda smoleński (1625), *Urzednicy W.K.Lit.*, s. 109, 130, 175, 208.

zrozumieliśmy jakoś Uprzejmość Wasza pospołu z kolegami swymi poselstwo to od nas i Rzeczypospolitej sobie do Kniazia Wielkiego Moskiewskiego zlecone, z wielką pracą, trudnością i niebezpieczeństwem odprawował, które iż za staraniem i dzielnością Uprzejmości Waszej zawarte jest. Tę pracę wdzięcznie od Uprzejmości Waszej przyjmując, one z każdym czasem łaską naszą pamiętać i nagradzać obiecujemy. A iż sam Uprzejmość Wasza dla dania nam szerszej o wszystkich tamtych traktatach i postanowieniu sprawy od nas się przybyć prędko z kolegami swymi obiecujesz. Wdzięczną nam rzecz Uprzejmość Wasza uczynisz, którego radzi oczekiwać będziemy.

Dan w Warszawie dnia 16 miesiąca kwietnia roku pańskiego 1600 pierwszego. Panowania królestw naszych polskiego XIV, a szwedzkiego roku VIII.

Sigismundus Rex

VIII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 6. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Mamy wiadomość, iż poseł kniazia terażniejszego moskiewskiego Offanasiej Dżak³², też był trzecim posłem u nas, będąc posłany do Króla Duńskiego³³, odprawivszy się nazad do Moskwy jedzie. A iż się nigdzie nie zachowuje, żeby przez państwa cudze posłowie nie mając paszportów i żadnego pozwolenia jeździć mieli. Tedy za radą niektórych Panów Rad naszych chcemy mieć, abyś Uprzejmość Wasza zarazem rozesłał, jakoby ten poseł gdzie by jedno kolwiek bądź na pograniczu ziemie inflanckiej albo pruskiej poścignion był do dalszej nauki naszej był zatrzymany, gdyż i cesarz chrześcijański, kiedy jedno kolwiek chce słać posłów swych do Moskwy o paszporty nas żąda. Przeto też umyślnie posyłamy z uniwersałem komornika naszego.

³² Atanazy Własiew – diak dumski, wielokrotny poseł z ramienia Borysa Godunowa, jeden z najbardziej znanych dyplomatów moskiewskich na początku XVII wieku, D. Czerska, *Borys Godunow*, s. 115, 145,

³³ Chrystian IV – król duński w l. 1588–1648.

Życzemy przy tem Uprzejmości Waszej dobrego zdrowia od Pana Boga. Dan w Krakowie dnia 18 miesiąca marca Roku Pańskiego 1604. Panowania królestw naszych polskiego XVII, a szwedzkiego XI roku

Sigismundus Rex

IX

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 7. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Z pisania Uprzejmości Waszej wyrozumieliśmy o posłanniku kniazia moskiewskiego³⁴ który do nas jedzie. A iż z listu wojewody³⁵ z Nowogroda³⁶ baczemy, że na Połock³⁷ gościńcem przed tym nie zwyczajnem jachać ma. Chcemy mieć, abyś Uprzejmość Wasza jeśliby jeszcze tym czasem do Połocka nie przybeł do tegoż wojewody z Nowogroda Podwojewodziem Połockiemu³⁸ napisać rozkazał, jakoby zwyczajną drogą, a nie na Połock jachać mógł. A jeśli też do Połocka już wjechał, chcemy to mieć, aby po lekku stamtąd prowadzony beł, o czym nie omieszkanie Uprzejmość Wasza oznajmić nam nic nie zaniechać, żeby zaś za czasu wiadomość od nas beła, na które miejsce prowadzony i na który czas do granice koronną stawiony być ma. Za czym też szafarz z skarbu koronnego, dla podejmowania onego zesłany będzie.

Życzemy zatym Uprzejmości Waszej dobrego zdrowia. Dan w Krakowie dnia 3 miesiąca Decembra Roku Pańskiego 1604. Pa-

³⁴ Gońcem owym był Posnik Ogariw. W Smoleńsku panowała w owym czasie morowe powietrze, dlatego też zamiast na Orszę, pojechał na Połock. Lew Sapieha, kanclerz litewski do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, wojewody wileńskiego. Z Ikaźnia 10 IX 1604 r., *Archiwum domu Radziwiłłów*, s. 232.

³⁵ Wojewodą nowogrodzkim był Wasyl Iwanowicz Rostowski. List jego, tamże, s. 233–234.

³⁶ Nowogród Wielki, miasto nad rzeką Wołchow, blisko jej ujścia do jeziora Ilmen, *SGKP*, t. VII, Warszawa 1886, s. 252–253.

³⁷ Połock – miasto na prawym brzegu Dźwiny, przy ujściu do niej rzeki Połoty. W 1563 r. zdobyte przez wojska moskiewskie. Z powrotem w granice Rzeczypospolitej powróciło w 1579 r., *SGKP*, t. VIII, Warszawa 1887, s. 714–720.

³⁸ Podwojewodzi połocki – postać niezidentyfikowana.

nowania królestw naszych polskiego roku siedemnastego, szwedzkiego etc.

Sigismundus Rex

X

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 8. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny Uprzejmie nam miły. Iż już nie możemy z posły posłannika odmienić, jedno Witowskiego³⁹ przecie posłać, zaczyn bęła by trudność o przodkowanie z Podkomorzem Trockim⁴⁰, jako o to nam mówiono. Przeto już przyjdzie kogo inszego na miejsce Podkomorzego Trockiego z Witowskim posłać. Co już na uważanie Uprzejmości Waszej dajemy, abyś kogo rozumiał być sufficientem w towarzystwo tej legacji z Witowskim wyprawił. Rozkazawszy jem, aby się z sobą zgadzali, ponieważ telko o miejsce przyjdzie między niemi, które ma mieć pierwsze Witowski. A w rzeczy sobie zleconej zgadzać się z sobą spólnie mają.

Do instructiej albo mówienia, przydać rozkazaliśmy Niemojewskiego⁴¹, podstolego koronnego i Adama Wolskiego⁴² z Podhajec,

³⁹ Stanisław Witowski h. Rola – wojski parczewski, późniejszy chorąży łączycycki (1632), starosta krzeczowski (1634–1663), podkomorzy łączycycki (1640), kasztelan sandomierski (1642–1669), starosta kowalski (1641–1649/1650), *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*. Opr. K. Chłapowski i A. Falniowska-Gradowska, Kórnik 1993, s. 91, 221.

⁴⁰ Bogdan Marcjan Ogiński h. własnego (zm. 1625). Uczestniczył w oblężeniu Gdańska oraz w wyprawach inflanckich za Stefana Batorego. Od 1580 r. podkomorzy trocki. W 1596 r. brał udział w tłumieniu powstania S. Nalewajki z polecenia Krzysztofa Radziwiłła, hetmana wielkiego litewskiego. Wielokrotny poseł na sejmy, T. Wasilewski, *Bogdan Marcjan Ogiński h. własnego*, [w:] *PSB*, t. XIX, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1978, s. 599–600.

⁴¹ Stanisław Niemojewski – starosta międzyłęski (1595), podstoli (1601–1615), starosta osiecki (1610), rogoziński (1615), kasztelan elbląski (1615–1619), chełmski (1619–1620), zmarły w 1620 r., *Urzednicy centralni Polski*, s. 132, 189. Autor diariusza pisanego w czasie niewoli w Moskwie. Został on wydany przez A. Hirschberga w 1899 r. (S. Niemojewski, *Pamiętnik (1606–1608)*, wyd. A. Hirschberg, Lwów 1899).

⁴² Adam Wolski – bratanek Mikołaja Wolskiego, marszałka nadwornego ko-

także mianowicie kupce cudzoziemskie i co Pan Marszałek Nadworny Koronny⁴³ tam rzeczy przy nich posłał. Jeśli by nie mógł być na sejmiku, którem Sokoliński, tedy na głównem. Co zdaniu Uprzejmości Waszej zlecamy.

Te odprawę Moskiewską przez Sokolińskiego⁴⁴ posyłamy, chcąc aby najprędzej wyprawiona była, żeby zaś o tym da Pan Bóg na sejm przyszedł wiadomość przyjść mogła.

Życzymy przy tem Uprzejmości Waszej od Pana Boga dobrego zdrowia. Dan w Krakowie dnia 5 miesiąca marca roku 1607. Panowania królestw naszych polskiego XX, szwedzkiego XIII.

Sigismundus Rex

XI

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 10. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożnie uprzejmie nam miły. Bacznie to i potrzebnie Uprzejmość Wasza czynisz, że za czasu stację na przyjazd nasz szczęśliwy do ziemie moskiewskiej gotować włości⁴⁵ mohilewski⁴⁶ nakazujesz. Upatrujemy bowiem i sami dobrze krajów tamtych, przez które nam

ronnego. W 1606 r. po zabójstwie Dymitra I Samozwańca, wraz z resztą Polaków przebywał w niewoli moskiewskiej, W. Polak, *O Kreml i Smoleńszczyznę. Polityka Rzeczypospolitej wobec Moskwy w latach 1607–1612*, Toruń 1995, s. 19.

⁴³ Mikołaj Wolski – miecznik koronny (1574–1599), marszałek nadworny koronny (1600–1616), marszałek wielki koronny (1616–1630), starosta wołpeński, krzepicki, dubieński, rabsztyński, olsztyński, *Urzędnicy centralni Polski*, s. 80, 87, 90, 214.

⁴⁴ Jan Drucki-Sokoliński – książę, poseł na sejmy, pisarz wielki litewski. Po powstaniu w Moskwie przeciw Dymitrowi Samozwańcowi i wyborze na cara Wasyla Szujskiego został wysłany wraz z Stanisławem Witowskim przez Zygmunta III Wazę do Moskwy w celu uwolnienia Mikołaja Oleśnickiego, kasztelana małogoskiego i Aleksandra Gosiewskiego, starosty wieliskiego oraz pozostałych Polaków, M. Nagielski, *Jan Drucki-Sokoliński*, [w:] *PSB*, t. V, Warszawa – Kraków 2000, s. 34–37.

⁴⁵ Włości – tzn. „we włości”.

⁴⁶ Mohylew – miasto na obu brzegach Dniepru, przy ujściu rzeki Dubrowianki. W 1577 r. otrzymało prawo magdeburskie, *SGKP*, t. VI, Warszawa 1855, s. 594–603.

niedługo już przyjdzie ogłodzenie, i nie rozumiemy abyśmy skądinąd snadniej dosięgać mogli żywności, jedno ze włości mohilewskiej. Czego iż Uprzejmość Wasza obmyśliwać nie zaniechiwasz, pochwalamy takie staranie i wdzięcznie od Uprzejmości Waszej przyjmujemy.

Do Wielmożnego też Wojewody Braclawskiego⁴⁷ dajemy pisanie nasze, i do smoleńskiego żołnierstwa uniwersały pilno tego zakazując, aby jako włości mohilewskiej tak i innych wszystkich litewskich nie najeżdżali i stacjami owych nie ciemieżeli, kontentując się tak szerokimi włościami moskiewskimi. Czemu abyście tym gruntowniej zabiegało, posyłamy z uniwersałem komornika naszego szlachetnego Mikołaja Rzymińskiego⁴⁸ do włości mohilewskiej, aby tam na przyjazd nasz stacją sposobiał i onej tym pretekstem od nabiegów żołnierskich oczyszczał, który z rozkazania naszego wstąpić pierwaj ma do Uprzejmości Waszej dla lepszej okolo tego informaczej.

Życzemy za tym Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. W Warszawie dnia 15 miesiąca kwietnia Roku Pańskiego 1612 królestw naszych polskiego XXV, szwedzkiego XIX.

Sigismundus Rex

XII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 11. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Zaraz jakośmy jedno wzięli od Wielmożnego Wojewody Braclawskiego wiadomość, że konfederaci moskiewscy⁴⁹ ku Smoleńskowi⁵⁰ następują, takim snać umysłem, aby

⁴⁷ Jakub Potocki h. Pilawa (ok. 1554–1613) zaczynał karierę polityczną jako dworzanin Stefana Batorego. Brał udział w wyprawach inflanckich w l. 1579–1582. Wielokrotny uczestnik walk z Tatarami i Szwedami. Uczestniczył w oblężeniu Smoleńska w l. 1609–1611. Od 1611 r. wojewoda braclawski, A. Lipski, *Jakub Potocki h. Pilawa*, [w:] *PSB*, t. XXVIII, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1984–1985, s. 18–21.

⁴⁸ Mikołaj Rzymiński – postać niezidentyfikowana.

⁴⁹ Chodzi tutaj o niepłatne wojska królewskie, które zawiązywały konfederacje żołnierskie w celu otrzymania zapłaty za służbę należną im ze skarbu Rzeczypospolitej.

⁵⁰ Smoleńsk – jedna z główniejszych twierdz na pograniczu litewsko-moskiew-

wprzód na wołości Wielkiego Księstwa Litewskiego potym i do Koronny poszle.

Za radą Panów Rad na ten czas przy nas obecnych posyłamy do nich uniwersały nasze, które Uprzejmości Waszej odda urodzony Bartłomiej Obalkowski⁵¹ komornik nasz, abyś na nich do pieczęci Koronny przyłożył z urzędu swego i pieczęć Wielkiego Księstwa Litewskiego. Posyłamy z osobna i drugie od obywatelów Wielkiego Księstwa Litewskiego z podpisem mojem, do których Uprzejmość Wasza pieczęć tameczną przyłożysz i one do wiadomości obywatelom tamecznym podasz, jeżeli się moskiewscy konfederaci w granice Wielkiego Księstwa Litewskiego pomykać będą, aby ludzie przestrzeżenie mogli o postępkach ich nie synowskim, a zgoła niesłusznym z ojczyzną matką swą. A także właśnie drugie i po koronie mają być rozesłane in eventu wyjścia tych konfederatów z Moskwy w państwa nasze.

Życzymy za tym Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia 2 miesiąca maja, Roku Pańskiego 1612. Królestw naszych polskiego XXV, szwedzkiego XIX.

Sigismundus Rex

XIII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 12–12v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Obchodzi nas nie pomału ten uścisk, który poddani naszej ekonomii mohilewskiej od żołnierza smoleńskiego ponoszą. Jeszcze nie schodziło nic na zabieg naszemu, aby nie tylko oni, ale i wszystka ukraińska⁵² litewska ochroniona od niego była. Pisaliśmy do Wielmożnego Wojewody Braclawskiego, aby jako wódz ich postrzegał z tej miary wszelakiej szkody poddanych naszych.

skim, leżąca na obu brzegach Dniepru. W 1514 r. została zdobyta przez wojska moskiewskie. W 1611 r. powróciła w granice Rzeczypospolitej, *SGKP*, t. X, Warszawa 1889, s. 897–900.

⁵¹ Bartłomiej Obalkowski (lub: Obalkowski) – dworzanin Zygmunta III Wazy. W 1609 r. jeździł w poselstwie od króla do wojewody wołoskiego, Niesiecki, *Herbarz polski*, Lipsk 1841, t. VII, s. 1.

⁵² Ukraina – tu: kraj pograniczny.

Samo też rycerstwo jako Uprzejmość Wasza wiesz naszym obesłaliśmy uniwersałem, żeby kontentując się tak wielkimi włościami smoleńskimi z Litwy żywność nie ściągali i żadnych najazdów w nie czynić się nie ważyli, ponieważ jako za pierwszym naszym w ziemie moskiewską zajazdem, tak i za tem drugim przysłem, nigdzie indziej i jedno w ekonomii mohilewskiej przyjdzie nam potrzeby do kuchni naszej sposobiać. Toż i znowu teraz do nich piszemy, pilno ich upominamy, aby rozkazaniu naszemu posłuszni byli i bydła które z tej tam ekonomii poddanem pobrali, aby wrócili, nagrodziwszy jem i inne które poczynili szkody. A żeby się w tem skutecznie rozkazaniu naszemu dosyć działo, poruczamy Wielmożnemu Wojewodzie Braclawskiemu, aby tego jako starszy ich dojrzał.

Co się tycze sapieżyców⁵³ z temi postępów naszych prawie ojcowskich, jako jesteś świadom dobrze Uprzejmość Wasza, tak ich ku nam *tergiversatia*⁵⁴ nie może być Uprzejmości Waszej tajno. Mitygowaliśmy my w czas te ludzkie różnymi sposobami, przebacząc ich to wszystko, dla dobrego ojczyzny, czym nas króla swego częstokroć urażali. Zaciągaliśmy ich na służbę naszą dalszą w Państwie Moskiewskim, podawszy jem drogę przystojną i łączną, którą czasu swego przyjąć by były mogły do nagrody zasłużonego swego, z procentów tego tam państwa, gdzie na sławę przy impostorze⁵⁵ jako oni powiadali ojczyźnie, a na pożytek sobie robili, ale jako ich pierwszy zaciąg nie miał dobrego fundamentu ani intencji tak i terażniejsze zawzięcie nie może być jedno nagany godne, którem aby do dalszych szkód Rzeczypospolitej nie przywodzili, jako przed tem tak i teraz, ile znasz będzie mogło być zabiegać temu, nie zaniecha się. Są tu od nich do nas posłowie, tych łaskawie za przybyciem którego z pieczętarzów koronnych do nas odprawić każemy, a sami się też nie mieszkając za nimi do Litwy pośpieszymy, abyśmy z bliższą, tym gruntowniej ich zapędy niebezpieczne mogły ujmować.

Do drugich też pułku Zborowskiego⁵⁶ konfederatów, których

⁵³ Sapieżyców – chodzi tutaj o oddziały nieżyjącego już Jana Piotra Sapiehy, starosty uświackiego, które zawiązały konfederację żołnierską po utracie Moskwy przez Polaków w 1612 r. Na czele konfederacji stanął Wacław Pobiedziński, J. Byliński, *Dwa sejmy z roku 1613*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 67, Prawo CXVII, Wrocław 1984, s. 55.

⁵⁴ *Tergiversatia* – od łacińskiego słowa *tergiversatio* – zwlekanie, wahanie się, ociąganie się.

⁵⁵ Impostor – określenie używane dla postaci Dymitra II Samozwańca.

⁵⁶ Aleksander Zborowski – pułkownik. Na czele własnego oddziału złożonego z kilkuset żołnierzy przyłączył się w lipcu 1608 r. do Dymitra II Samozwańca. Na czele swego oddziału przyczynił się w 1608 r. do uwolnienia

Ciekliński⁵⁷ marszałkuje wyprawiliśmy od kilku niedziel uniwersały. A z osobna do przedniejszych listy prywatne nasze zatrzymywając ich wielą perswazej do przyjazdu naszego w ziemi moskiewskiej. Z czym komornik nasz Świerski⁵⁸ miał się pierwiej udać z rozkazania naszego do Uprzejmości Waszej i drugie inne uniwersały obywatelom Wielkiego Księstwa Litewskiego należące do ręki Uprzejmości Waszej oddać, ale czemu by się tak długo nie ukazał tam Uprzejmość Wasza nie wiemy tego przyczyny.

A iż jako nas samych tak i syna naszego starszego⁵⁹ Pan Bóg z dobroćliwości swej do pierwszego zdrowia przywracać raczy pocieszywszy nas przy tem nowo narodzonym synem⁶⁰ przez szczęśliwe rozwiązanie Królowej Jej Mości⁶¹ małżonki naszej dziękując za to jego święty miłości. Na tym nie odkładając już dalej wyjazdu naszego w drogę przedsięwziętą, której dotąd nad wolę i nadzieje nasze przyszło nam z przyczyn różnych i ważnych zaniechać.

Życzymy zatem Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. W Warszawie dnia 2 miesiąca czerwca Roku Pańskiego 1612. Panowania królestw naszych polskiego XXV, szwedzkiego XIX

Sigismundus Rex

Jerzego Mniszcha, Maryny oraz Mikołaja Oleśnickiego. W czasie oblężenia Smoleńska przeszedł na stronę Zygmunta III. Po upadku Moskwy jego wojska zawiązały konfederację żołnierską, W. Polak, *O Kreml i Smoleńszczyznę*, s. 52, 54, 262.

⁵⁷ Józef Ciekliński h. Jastrzębiec – marszałek konfederacji żołnierskiej w 1612 r. Służył w wojsku królewskim jako porucznik w chorągwi Opatkowskiego. Brał udział w kompanii moskiewskiej Zygmunta III w l. 1609–1611, A. Michałek, *Józef Ciekliński h. Jastrzębiec*, [w:] *PSB*, t. IV, Kraków 1938, s. 42–43.

⁵⁸ Świerski – postać bliżej niezidentyfikowana. Świerscy herbu Lis mieszkali w Wielkim Księstwie Litewskim. Nieznany Świerski był marszałkiem izby poselskiej. Inny Świerski – Jerzy, był posłem z województwa smoleńskiego, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 579–580.

⁵⁹ Jan II Kazimierz Waza (1609–1672) – syn Zygmunta III Wazy i Konstancji z Habsburgów. Od najmłodszych lat bardzo chorowity, W. Czapliński, *Jan II Kazimierz Waza*, [w:] *PSB*, t. X, Wrocław – Warszawa – Kraków 1962, s. 410–412.

⁶⁰ Jan Albert (Olbracht, Wojciech) Waza – trzeci syn Zygmunta III Wazy i arcyksiężniczki austriackiej Konstancji. Urodzony 25 V 1612 r. w Warszawie. Późniejszy biskup warmiński, T. Nowak, *Jan Albert Waza*, [w:] *PSB*, t. X, Wrocław – Warszawa – Kraków 1962, s. 422–423.

⁶¹ Konstancja (1588–1631) – królowa polska, żona Zygmunta III Wazy. Córka Karola Habsburga, arcyksięcia Styrii, Karyntii i Krainy oraz Marii, córki Albrechta V, księcia bawarskiego. Od 1605 r. królowa polska, W. Czapliński, *Konstancja (1588–1631)*, [w:] *PSB*, t. XIII, Wrocław – Warszawa – Kraków 1967–1968, s. 600–602.

XIV

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 14–14v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożnie uprzejmie nam miły. Zwykłej Boży nad nami dobroliwości my to przypisujemy, że przywróciwszy syna naszego starszego i nas samych do pierwszego zdrowia, utrapienie nasze, pociechą sowitą nagradzając obdarzył nas potomkiem nowonarodzonym, rozwiązawszy Królową Jej Mość małżonkę naszą szczęśliwie z brzemienia jej, za co iż nam Uprzejmość Wasza pomagasz dzięki powinnych jego przy miłości oddawać wdzięcznie to od Uprzejmości Waszej przyjmujemy uznawając stąd szczerą i życzliwą Uprzejmości Waszej ku nam i domowi naszemu królewskiemu przychyłności.

Wyrozumieliśmy prośbę Jaśnie Wielmożnego Wojewody Wileńskiego⁶² przez pisanie Uprzejmości Waszej do nas wniesioną i acz pomniemy że na inflancką ekspedycję z dzierżawy szawleński⁶³ rotmistrze od nas naznaczeni za listami z kancelariej naszej wydanymi wybrance prowadzieli. Iż jednak Jaśnie Wielmożny Wojewoda Wileński szcząc się prawem od przodków naszych sobie nadanem upewnia nas w tem, że wybranców z tej tam dzierżawy tyle ile powinien jest, chcę stawić pod sprawą tego, którego już przed tem do tej posługi z dogodą Rzeczypospolitej zażywał człowieka przestajemy na tym. A do rotmistrza który te wybrance z rozkazania naszego wnieść miał, mandat nasz dajemy, aby ich w dzierżawie szawlińskiej zaniechawszy, one z inszych dzierżaw ziemie żmudzkiej prowadził, bez skwierku jednak i uciążenia wszelakiego tak wybranców samych jako też i innych wszystkich poddanych naszych, co się już z drugim jego kolegom nie po jeden raz mandatami naszemi przykazywało.

⁶² Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka” – marszałek nadworny litewski (1569), marszałek wielki litewski (1579), kasztelan trocki (1586), wojewoda trocki (1590), wojewoda wileński (1604). Zmarł 28 II 1616 r., *Urzędnicy W.K.Lit.*, s. 73, 77, 234.

⁶³ Szawle – jedno z najbogatszych starostw na Litwie, leżące w księstwie żmudzkim. Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka” otrzymał je trzy dni przed śmiercią Zygmunta Augusta w 1572 r. w nie do końca jasnych okolicznościach, T. Kempa, *Mikołaj Krzysztof Radziwiłł Sierotka (1549–1616), wojewoda wileński*, Warszawa 2000, s. 66–67.

Co się tknie dalszego, a co gorszego postępku konfederatów moskiewskich obu pułków sapieżnego jako i zborowskiego w ich nie uważnem, a prawie rozpustnem zawzięciu z tego i sami nie tylko wielkie upatrujemy zatrudnienie rzeczy moskiewskich, ale szkód, mieszanin domowych i ucisków poddanych naszych. Obawiamy się za tym co dzień większych. Odprawujemy tu teraz posły od sapieżynców z responsem takim jaki się zdał Panom Radom przy nas na ten czas będącym. Najzdrożniejszy posyłamy z osobna i posły nasze do nich wiodąc ich do i tego, aby obejrzawszy się pilniej anieżeli dotąd czynili na powołanie swe nie odbiegali na samem prawie zgonie dzieła swego sławy swej i ojczyzny własnej, więc aby takim swem na nie następowaniem sobie nie pociechy, a jej zniszczenia nie przynosili. Pośpieszemy się za tym w imię pańskie i sami w rychle w drogę przedsięwziętą, abyśmy takie zapędy ich odwracali sposobami takimi, jakie przemnożenie nasze znieśie a rzecz sama podawać będzie.

Życzemy za tym Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia 13 miesiąca czerwca Roku Pańskiego 1612. Panowania królestw naszych polskiego (...) ⁶⁴ szwedzkiego XIX.

Sigismundus Rex

XV

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 16–16v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Gońca moskiewskiego ⁶⁵ którego do nas Wielmożny Starosta Żmudzki Hetman Nasz Wielkiego Księstwa Litewskiego posłał, słuchali za rozkazaniem naszym Panowie Rady nasze ⁶⁶, których przy nas zastał i listy tylko oddał od wszystkich ziemie pisane do nas jeden, a drugi do Panów Rad nie mając

⁶⁴ Pozostawiono tutaj puste miejsce.

⁶⁵ Gońcem owym był Denis Oładin – dworzanin koszyrski, który przybył do Warszawy 28 IV 1613 r. Dzień później został przyjęty w senacie. Tego samego dnia spotkał się z przedstawicielem cesarza Erazmem Heide von Rassensteinem, zwanym Heideusem. Szerzej zob.: W. Polak, *Habsburgowie wobec konfliktów polsko-moskiewskich na początku XVII w.*, s. 124–126.

⁶⁶ Na posłuchaniu posła moskiewskiego w senacie byli m.in. Feliks Kryski, kanclerz wielki koronny, Henryk Firlej, podkanclerz koronny, Stanisław

nad to nic więcej w zleceniu⁶⁷. Na które, aby się im według potrzeby odpisało i aby się repliki dostateczne na ich przymówszy dołożyły. Posyłamy z tym respons na te listy (których same oryginały posyłamy Uprzejmości Waszej) koncypował⁶⁸ podług zdania swego i do nas go jako najprędzej posłał, abyśmy tego gońca odprawić bez zwłoki mogli, gdyż i on sam prosi o to barzo i my radzibychmy to wiedzieli, aby jako najrychlej mógł być odprawiony, żeby listy Cesarza Jego Mości⁶⁹ do bojar moskiewskich, które mu ówdzie poseł Cesarza Jego Mości oddał zaniósł, w których liściech Cesarz Jego Mość oznajmuje im, iż za prośbą ich czynił na tym sejmie pilne staranie u nas i u Rzeczypospolitej, abyśmy poniechawszy dalszego poparcia tej wojny, puścili się na Cesarza Jego Mości w tej sprawie i że to Cesarz Jego Mość u nas i Rzeczypospolitej otrzymał na tym sejmie. Za czym oznajmiwszy im o tym napomina ich w tych liściech, aby państw naszych nie infestowali⁷⁰ i nas dalej nie irytowali, ale aby się spokojnie zachowali, aż do przyjechania posłów Cesarza Jego Mości.

Przeto aby pod tak zatrudniony czas Rzeczypospolitej, bezpieczniejsze granice państw naszych od incursy moskiewskich dostawały, rozumiemy być tego potrzebę, aby te listy Cesarza Jego Mości mogły być jako najrychlej Moskwie oddane i rozkazaliśmy byli temu gońcowi od Panów Rad naszych, aby póki odprawy nie weźmie, ponieważ przyjechawszy po sejmie nie został Panów Rad w kupie i czekać musi, aż się z sobą porozumiawszy respons dadzą, tedy aby swego słuszkę posłał do Moskwy oznajmując o sobie, że tu przyjechawszy listy oddał i czeka na respons, a z tych listów Cesarza Jego Mości, których kilka jest jednakich, jeden aby do swych posłał. Lecz wymówił się tym, iż sługi po temu nie ma, któremu by się tego powierzyć mógł. List jednak swój o tym napisany dał, który rozkazaliśmy posłać Wielmożnemu Hetmanowi naszemu Wielkiego Księstwa Litewskiego, aby go do którego zamku bliższego rozkazał odesłać.

W tym też zdania Uprzejmości Waszej potrzebujemy, jeśliż od nas ma być respons dany na to ich pisanie, ponieważ nam i tytułu

Warszycki, podskarbi koronny i Tomasz Gostomski, wojewoda mazowiecki. Król nie uczestniczył w przyjęciu posła, W. Polak, *Misja gońca moskiewskiego Denisa Oładina w Rzeczypospolitej w 1613 r.*, s. 86.

⁶⁷ Obydwa listy w: *SIRIO*, wyd. S. Biełokurow, t. 142, Moskwa 1913, s. 350–370.

⁶⁸ Koncypować – obmyślać, układać. *Słownik języka polskiego*, pod red. W. Doroszewskiego, Warszawa 1964, t. III, s. 902.

⁶⁹ Maciej I – cesarz niemiecki w l. 1612–1619.

⁷⁰ Nie infestowali – od łacińskiego infesto – zaczepiać, niepokoić, napadać. Tu: nie infestowali – nie napadali.

królestwa szwedzkiego nie dali i tak grube przymówki w nim czynią, iż nie byłoby ex dignitate nostra wdawać się w te poswarki⁷¹ z nimi. A co się dotyczy traktowania z nimi pokoju, o który proszą także i zamiany więźniów, tedy zda się nam, aby im na to odpisując, odłożyć wszystko to do Cesarza Jego Mości, ponieważ za ich prośbą wdał się w to Cesarz Jego Mość i wymógł to na nas i na Rzeczypospolitej, prośbą swą i zechmy się w tym nań puścili. I powtórne tedy żądamy Uprzejmość Wasza, aby Uprzejmość Wasza respons na listy te spisawszy, do nas go jako najprędzej odesłał.

A życzymy przy tym Uprzejmości Waszej od Pana Boga zdrowia dobrego. W Warszawie dnia 18 maja roku 1613. Panowania królestw naszych polskiego XXVI, szwedzkiego XIX.

Sigismundus Rex

XVI

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 17–17v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Oznajmuje nam przez pisanie Wielmożny Hetman Litewski, iż Moskwa ma wojska pogotowiu, za koronacją cara⁷² swego zamysły i siły swe wszystkie na oczyszczanie ziemie obraca. Przemyśla się snąć i do tych, co jeszcze w rękę i mocy ludzi naszych są zamków, a najpilniej do Smoleńska, słysząc o małej na niem obronie zmierza. Za czym obawiając się nagłego i wielkiego na ten zamek niebezpieczeństwa, gdyby mu odsiecz dać i zaciągnięciem wojska bitwą nieprzyjaciela znosić przyszło, pyta się u nas, możeli żołdem upewnić wojsko inflanckie na jedną ćwierć⁷³ (które bez tego i ściągnąć snadź ręki na pomoc Smoleńskowi nie chce) prędkiej naszej w tem potrzebując rezoluciej.

My acz to wiemy, iż za świeżą sejmu przeszłego konstytucją ludzi służebnych przyjmować nam nie godzi się bez pozwolenia zgodnego na

⁷¹ Poswarki – kłótnie. Od czasownika poswarzyć – pokłócić się, posprzeczać. *Słownik staropolski*, t. VI, Wrocław – Warszawa – Kraków 1970, s. 461.

⁷² Chodzi tutaj o nowego cara Michała Fiodorowicza Romanowa, który koronował się 21 lutego 1613 r. (wg starego stylu).

⁷³ Ćwierć – okres 3 miesięcy (kwartał), za który wypłacano wojsku żołd.

sejmie wszech stanów⁷⁴. Luboby i niebezpieczeństwo jakie na Rzeczpospolitą było upatrowane, iż jednak do gaszenia nagłego jakiego (gdyby czego Boże uchowaj przypadło) niebezpieczeństwa za dłożeniem się Panów Rad, których naprędce dosiąć możemy zabiegu wszelakiego przekładać i zażywać powinni jesteśmy, potrzebujemy zdania Uprzejmości Waszej w tem punkcie strony przypowiedzenia służby na jedne ćwierć inflanckiemu żołnierzowi, gdzieby go Wielmożnemu Hetmanowi Wielkiego Księstwa Litewskiego na odsiecz zamkowi smoleńskiemu zaciągnąć i jem nieprzyjaciela zgromić Wielkiego Księstwa Litewskiego zrażać przyszło, abyśmy za tym nasze rezolucją około tego przerzeczonemu Hetmanowi co prędzej oznajmić mogli.

Życzymy zatym Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia 8 miesiąca września Roku Pańskiego 1613. Panowania naszego Polskiego XXVI, szwedzkiego XX

Sigismundus Rex

XVII

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 18. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Jakośmy byli postanowili, z Uprzejmością Waszą działa w Orszy pozostałe miały być za staniem Uprzejmości Waszej stamtąd na miejsce jakie bezpieczniejsze sprowadzone. Co iż się dotąd jako mamy wiadomość nie stało, a z tej tam strony zanosz się od Moskwy na wielkie niebezpieczeństwo. Żądamy znowu Uprzejmość Wasza chciej się do tego przyczynić nieomieszkale⁷⁵, a z pilnością, aby ta armata, na której warownym opatrzeniu wiele należy Rzeczypospolitej, gdzie indziej, a mianowicie na jedno z tych miejsc któreśmy przed Uprzejmością Waszą mianowali mogła być zwiedziona, a gdzieby i te nie zdały się Uprzejmości Waszej sposobne i bezpieczne, tedy niech by do Bychowa⁷⁶ do zamku Wielmożnego Hetmana Wielkiego Księstwa Litewskiego była obrócona.

⁷⁴ Konstytucje Seymu Walnego Koronnego w Warszawie roku 1613, dnia świętnastego lutego, pkt. 1, [w:] *Volumina Legum*, t. 3, Petersburg 1859, s. 80.

⁷⁵ Nieomieszkale (niemieszkale) – niezwłocznie, bezwłocznie.

⁷⁶ Bychów – miasto na prawym brzegu Dniepru, przy ujściu rzeki Mokranki, własność Chodkiewiczów, *SGKP*, t. I, Warszawa 1880, s. 489.

Wdzięcznie to staranie od Uprzejmości Waszej przyjmujemy, któremu życzymy dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan z Warszawy dnia 18 miesiąca września Roku Pańskiego 1613. Panowania królestw naszych polskiego XXVI, szwedzkiego XX

Sigismundus Rex

XVIII

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 15–15v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Z pisania Uprzejmości Waszej wyrozumieliśmy że armaty, która jest w Orszy⁷⁷ i którąśmy sprowadzić na bezpieczniejsze miejsce Uprzejmości Waszej zlecili Wielmożny Hetman⁷⁸ nasz Wielkiego Księstwa Litewskiego brać stamtąd nie dopuścił. Nie możemy rozumieć co za przyczynę miał tego, gdyż Orsza i bliskością granic i słabością zamku i miasta bardzo jest podległa niebezpieczeństwu. Przeto rozkazaliśmy o tym pisać do niego ukazując periculum na tę armatę, gdyby w Orszy zostać miała i jeśliby czego potrzebniejszego w tym nie upatrywał, chcąc mieć po nim, aby jej stamtąd sprowadzić Uprzejmości Waszej nie bronił, które pisanie nasze odesłałeś Uprzejmość Wasza do niego. Posyłamy i listów przypowiednich piętnaście ^a[...] ^a i upatrując bliskie a wielkie na Smoleńsk i wszystką ukrainę niebezpieczeństwo, które listy przypowiednie z okienkami wydać rozkazaliśmy dla wpisania wielkości żołdu, po czemu na koń płacona być ma, o czym już echmy przed tym pisali do Wielmożnego Hetmana, aby moderował tę płacą i może być, żeby na to rycerstwo tam to wyciągnął, aby podług konstytucy⁷⁹ sejmu przeszłego po złotych piętnaście na koń płaca szła. O czym i teraz

⁷⁷ Orsza – miasto leżące przy granicy litewsko-moskiewskiej, w województwie witebskim, *SGKP*, t. VII, Warszawa 1886, s. 598–604.

⁷⁸ Jan Karol Chodkiewicz – podczaszy litewski (1596), starosta żmudzki (1599), hetman polny litewski (1601), administrator Inflant (1603), hetman wielki litewski (1605), wojewoda wileński (1616). Zmarły 24 IX 1621 r., *Urzędnicy W.K.Lit.*, s. 42, 46, 144, 203.

^{a-a} wykreślono tu: *podług zdania Uprzejmości Waszej*.

⁷⁹ Konstytucje Seymu Walnego Koronnego w Warszawie roku 1613, dnia dwiętnastego lutego, pkt. 3, [w:] *Volumina Legum*, t. 3, s. 80.

piszemy do niego. A Uprzejmość Wasza porozumiawszy się z nim, o tym rozkażesz wpisać w te listy przypowiednie po czemu na ćwierć płaca ma być na koń i zapieczętowawszy je odeślesz do Wielmożnego Hetmana.

Niebezpieczeństwa od Moskwy o których nam Uprzejmość Wasza oznajmujesz obchodzą nas nie pomału, którym lubobyśmy radzi zabieżeli, lecz niedostatek do wszystkiego jest przeszkodą i jeśli na tym zjeździe w Wilnie⁸⁰ sami obywatele Wielkiego Księstwa Litewskiego nie obmyślą ratunku jakiego tedy sejmu o tym czekać przyjdzie, byle tym czasem nieprzyjaciel strzeż Boże i szkody i niesławy nas wielkiej i Rzeczypospolitej nie na bawił.

Ekonomię mohylewską i zamek, iż żołnierze inflanccy od Uprzejmości Waszej władzą swą wzięli i zamku wybrańcami osadzić nie dopuścili, nie może przy Uprzejmości Waszej być wina, jeśliby strzeż Boże niebezpieczeństwo jakie od nieprzyjaciela na ten zamek przyszło. Życzymy przy tem Uprzejmości Waszej zdrowia dobrego od Pana Boga. Dan w Warszawie dnia 3 miesiąca Novembra roku 1613.

Sigismundus Rex

XVIIIa⁸¹

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127. Brak paginacji. Luźno włożona ceduła. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Co się tycze niebezpieczeństwa od Moskwy na Smoleńsk i inne państwa nasze byliśmy tego pewni, że się temu zabieżeć miało do czasu temi traktatami, które na się Cesarz Jego Mość chrześcijański wziąć raczył, chcąc się starać o pokój przez posły swe między nami i wszystką ziemią moskiewską, do czego już to po kilkakroć przez pisanie ochotną swoją ofiarował nam pieczę. Ale iż ta zwłoka szkodę i niebezpieczeństwo jako nam Uprzejmość Wasza dajesz znać przynieść państwom naszym może, nie jesteśmy od tego, abyś Uprzejmość Wasza według zdania swego do traktowania z Moskwą z strony pokoju albo inducjej imieniem naszym tam w Litwie tych osób użył, które do tego będziesz rozumiał być sposobne. Tamże i instrukcją zgotować na to Uprzejmość Wasza od Panów Rad naszych możesz,

⁸⁰ Zjazd ów odbył się w listopadzie 1614 r., zob. K. Tyszkowski, *Wojna o Smoleńsk 1613–1615*, s. 138–140.

⁸¹ Luźno włożona ceduła, po 10 karcie od tyłu. Raczej nie od tego listu. Opisywane wydarzenia dotyczą raczej okresu lipiec – listopad 1613 r.

którą jednak pierwiej podasz do wiadomości naszej i Panów Rad przy nas będących.

O Lisowskim te przestrogi od Wielmożnego Hetmana Wielkiego Księstwa Litewskiego mamy i te lubo już wziął część wietszą pieniędzy sobie naznaczonych od Uprzejmości Waszej przed się jednak nic nie robi ku dobremu państw naszych i ku ochronie ich od nabiegów nieprzyjacielskich. Zaczym z wydaniem ostatka tych pieniędzy lepiej by się podomno nie skwapiać te przyczynę dawszy, że na zapłatę konfederowanego żołnierstwa tak ciężkiego ojczyźnie wielkiej teraz sumy Rzeczypospolia potrzebuje.

Komputy⁸² też żołnierskie posyłamy do ręku Uprzejmości Waszej, aby po sejmikach tamecznych do wiadomości ludziom podane były, tak jakośmy i w Koronie na sejmikach deputackich⁸³ uczynić rozkazali.

XIX

Oryginał w Bibliotece Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 19–19v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Doszło nas przy liście Uprzejmości Waszej pisanie moskiewskie od bojar tamecznych do Panów Rad naszych⁸⁴, na które za zdaniem Panów Rad na ten czas przy nas będących, respons napisany posyłamy do Uprzejmości Waszej dla przyłożenia pieczęci i abyś go Uprzejmość Wasza odesłał zarazem do Wielmożnego Starosty Żmudzkiego Hetmana⁸⁵ naszego, żeby z nim gońca tego moskiewskiego⁸⁶ odprawił, także i glejt⁸⁷ odmie-

⁸² Komput – liczba, poczet.

⁸³ Sejmik deputacki – sejmik w ustroju Rzeczypospolitej, którego zadaniem było wybór deputatów do Trybunału Głównego. Bardzo często sejmiiki te nazywano sejmikami gromnicznymi, ze względu na termin zbierania się, który przypadał co roku 2 lutego, w święto Matki Boskiej Gromnicznej, A. Rachuba, *Wielkie Księstwo Litewskie w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej w latach 1569–1763*, Warszawa 2002, s. 208.

⁸⁴ Druk: *SIRIO*, t. 142, s. 477–494.

⁸⁵ Jan Karol Chodkiewicz.

⁸⁶ Wspomniany gońiec moskiewski nazywał się Fiodor Żelabuński i został wysłany do Rzeczypospolitej pod koniec grudnia 1614 r., K. Tyszkowski, *Wojna o Smoleńsk*, s. 165.

⁸⁷ Druk: *SIRIO*, t. 142, s. 556–557.

niony podług affectaty Bojar Moskiewskich, na posły albo komisarze ich, przy tymże response⁸⁸ posyłamy i kredens⁸⁹ komisarzom naszym, a życzymy aby się ta komisja z dobrym Rzeczypospolitej bez dalszej zwłoki odprawiała.

Pisanie od urodzonego Lisowskiego⁹⁰ do Uprzejmości Waszej, któreś nam posłał, czytaliśmy i cieszymy się nie pomału z tej tak fortunnej i potrzebnej posługi, którą nam i Rzeczypospolitej uczynił⁹¹. Pogromiwszy wojsko nieprzyjacielskie i tak znacznych dostawczy więźniów. Co wdzięcznie i łaskawie przyjmujemy od niego a czekamy na wiadomość od Wielmożnego Hetmana, o tych więźniach, co by z nich potrzebnego wyrozumiał, gdyż prowadzić ich do nas nie zda się nam ponieważ i tych którzy są tu w Koronie odprowadzić ku granicom dla zamiany podczas komisji rozkazaliśmy.

To nas nie pomału obchodzi, iż wojsko nasze, w takowej do czynienia pogodzie próżnuje i stanowisk swoich ruszyć się nie chce, siła dobrych opuszczając okazji. O czym nie zaniechujemy pisać i napomnieć Wielmożnego, aby ich dalej ku nieprzyjacielowi pomknął i o oswobodzenie Smoleńska pilno się starał.

A co się dotyczy żywności na Smoleńsk, pisaliśmy już o tem do Uprzejmości Waszej, abyś się porozumiał z Wielmożnym Podskarbin⁹², jeśliby się sposobić z ekonomiej naszej mohilewskiej i jakim sposobem mogła i abyście o tem Wielmożnemu Hetmanowi oznajmili, do którego rozkazaliśmy napisać, aby te ekonomią naszą miał w ochronie i nie dopuszczał żołnierzom dosięgać stamtąd żywności, aby też tem łacniej sposabiać⁹³ się tam żywność na Smoleńsk mogła, którą żeby w pieniądzach ludziom dawano, postrzegać rozkażemy.

⁸⁸ Respons – odpowiedź.

⁸⁹ Kredens (kredenc) – zalecenie, list wierzitelny.

⁹⁰ Aleksander Lisowski h. Jeż (ok. 1575–1616) – pułkownik królewski, twórca formacji lisowczyków. W latach 1599–1600 walczył w kampanii przeciwko Michale, wojewodzie wołyńskiemu. Później w Inflantach pod dowództwem J. K. Chodkiewicza, a w czasie wielkiej smuty przy boku Dymitra II Samozwańca, J. Ekes, H. Kotarski, *Aleksander Lisowski h. Jeż*, [w:] *PSB*, t. XVII, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1971, s. 470–471.

⁹¹ Na początku czerwca 1615 r. oddziały A. Lisowskiego rozbiły oddziały kniazia Jurija Szachowskiego pod Karczewem, ok. 40 kilometrów od Briańska. Sam Szachowski dostał się do niewoli, a wojska jego uległy rozbiciu, H. Wisner, *Lisowczycy*, Warszawa 1995, s. 47–48.

⁹² Krzysztof Naruszewicz – łowczy litewski (1613–1624), podskarbi dworny litewski (1615), podskarbi ziemski litewski (1618), *Urzednicy W.K.Lit.*, s. 66, 157, 161, 223.

⁹³ Sposabiać – przygotowywać.

Prowadzenie dział z Bychowa, z tej Wielmożnego Hetmana konsideracy⁹⁴, którą do Uprzejmości Waszej napisał, aby to u nieprzyjaciela podczas tych traktatów znakiem strachu jakiego nie było, może się na inszy czas sposobniejszy odłożyć.

W sprawie sługi Uprzejmości Waszej Więckowskiego⁹⁵, na którego Wielmożny Hetman donosił nam skargę, jakoby miał szpiegi jego pojmać i wymógłszy na nich pewne sekreta nieprzyjacielowi je wydać, iż Uprzejmość Wasza chcesz go na sejm stawić i żądasz nas, abychmy go na scrutinium⁹⁶ zesłali, tedy radzi to uczynimy, a Uprzejmość Wasza nie zaniechaj informować w tym kancelarią przy nas będącą jakim bychmy sposobem na to scrutinium zesłać kogo mieli.

Kapitana Lermunta⁹⁷ nie razechmy przez listy nasze napominali, aby tę piechotę swoje rozpuścił i nie uciążał dalej tak mieszczan kowieńskich jako i inszych poddanych naszych, czego iż nie uczynił, rozkazalichmy Wielmożnemu Podskarbiemu, aby mu przy zapłacie potrącił to w zasłużone, co w mieście kowieńskim na piechotę swoje wyciągał i rozkazalichmy mu koniecznie rozpuścić te piechotę.

Życzymy przy tem Uprzejmości Waszej od Pana Boga zdrowia dobrego. Dan w Warszawie, dnia pierwszego miesiąca sierpnia Roku Pańskiego 1615.

Sigismundus Rex

XX

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 20. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Wyrozumiawszy z pisania do nas Uprzejmości Waszej i żeś drugi raz Uprzejmość Wasza wyprawił żywność z włości naszej mohilewskiej do Smoleńska wdzięcznie

⁹⁴ Konsideracy – od łacińskiego słowa consideratio – uwaga, ocena.

⁹⁵ Więckowski – postać bliżej niezidentyfikowana. Były dwa rody Więckowskich – jeden w województwie poznańskim, a drugi w województwie sieradzkim, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. IX, Lipsk 1842, s. 292.

⁹⁶ Scrutinium (łac.) – śledztwo.

⁹⁷ Lermunt vel Lermont. Nieznany z imienia Lermunt dowodził oddziałem piechoty w czasie wyprawy królewicza Władysława do Moskwy w l. 1617–1618 i na wyprawie chocimskiej (1621), S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. VIII, Warszawa 1911, s. 340.

to od Uprzejmości Waszej przyjmujemy. A życzymy też tego, aby ta żywność w lepszym, niż do tego czasu była szafunku⁹⁸, o czym nie pojednokroć rozkazaliśmy do tych, na których to należy pisać także i do samych Panów Komisarzów⁹⁹ na ten czas tam w Smoleńsku będących.

Urodzonego Lisowskiego przewaga i dzielność o której nam Uprzejmość wasza oznajmujesz i nam ją zalecasz, jako jest pochwały godna, tak i my łaskawie na posługi jego baczenie mieć chcemy.

Życzymy przy tem Uprzejmości Waszej od Pana Boga zdrowia dobrego. Dan w Warszawie dnia 31 miesiąca Decembra, Roku Pańskiego 1615.

Sigismundus Rex

XXI

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 21. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Mając łaskawe baczenie na te osoby duchowne, którzy dla odprawowania nabożeństwa i potrzeb duchownych na zamku smoleńskim, z niemałym niewczasem¹⁰⁰ swoim, przy ludziach naszych potrzebnie przemieszkują chcemy mieć i rozkazujemy Uprzejmości Waszej abyś Uprzejmość Wasza Ojców Jezuitów¹⁰¹ także Bernardynów tam będących żywnością wszelaką, tak zbożem jako i mięsem i inszemi leguminami¹⁰² według potrzeby opa-

⁹⁸ Szafunek – władanie, zarządzanie.

⁹⁹ Komisarzami byli Krzysztof Kazimierski, biskup kijowski, Jan Karol Chodkiewicz, hetman wielki litewski, Krzysztof Radziwiłł, hetman polny litewski, Mikołaj Hlebowicz, wojewoda smoleński, Aleksander Korwin Gosiewski, referendarz litewski, Bogdan Ogiński, podkomorzy trocki, Samuel Hornostaj, podkomorzy kijowski, Krzysztof Charliński i Jan Hrydzicz, dworzanie królewscy, H. Wisner, *Dyplomacja polska w latach 1572–1648*, [w:] *Historia dyplomacji polskiej*, pod red. Z. Wójcika, t. 2, 1572–1795, Warszawa 1982, s. 66.

¹⁰⁰ Niewczas – niedogodność, przykrość, niewygodą.

¹⁰¹ W 1612 r. Zygmunt III Waza ufundował w Orszy kościół św. Michała. Plac pod kościół dla jezuitów zakupił Lew Sapieha, kanclerz litewski w miejsku, gdzie stał kiedyś zbór kalwiński, który uległ spaleni, *SGKP*, t. VII, Warszawa 1886, s. 601.

¹⁰² Leguminy – dawniej artykuły spożywcze: mąka, groch, jarzyny, warzywa, *Słownik języka polskiego*, t. IV, Warszawa 1963, s. 68.

trzył, jakoby tam mieszkając i powołania swego pilnując, wychowanie swoje potrzebne z łaski naszej mieli. Co my Uprzejmości Waszej za tym listem naszym, a za kwitami ich na liczbie z dochodów ekonomiej naszej mohilewskiej przyjąć obiecujemy.

Życząc przy tem Uprzejmości Waszej od Pana Boga zdrowia dobrego. W Warszawie 2 Januara, Roku Pańskiego 1616.

Sigismundus Rex

[na dole]

Do Pana Kanclerza Litewskiego, aby żywnością na Smoleńsk Jezuitów i Bernardynów opatrzył.

XXII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 22–22v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Jako każde o całości i bezpieczeństwie Rzeczypospolitej mieliśmy zawsze na pilnym staraniu obmyślanie tak i teraz idąc za zdaniem wszech stanów Rzeczypospolitej a życząc jako najprędzszego granicom Wielkiego Księstwa Litewskiego uspokojenia wzięliśmy to pilno przed się, aby królewicz Władysław¹⁰³ syn nasz ruszył się w imię pańskie na wiosnę do ziemie moskiewskiej i tam z wojskiem Rzeczypospolitej czynił to, co by do skończenia tej wojny a uspokojenia państw naszych należało.

A iż do sposobienia rzeczy na tę ekspedycję należących szczupłość skarbów naszych, przeszłemi zaciągami exonorowanych¹⁰⁴ przeszkoda, bo obrachowawszy ekspensa¹⁰⁵ na zaciąg wojska z poborów na sejmie przeszłym uchwalonych na potrzeby syna naszego i dworu jego który wiele potrzebuje nic nie zostaje.

¹⁰³ Królewicz Władysław – najstarszy syn Zygmunta III Wazy i Anny, córki Karola Habsburga, arcyksięcia na Styrii, Karyntii, Krainie i Gorycji. Urodził się 9 VI 1598 r. Późniejszy król polski. H. Wisner, *Władysław IV Waza*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1995, s. 6–7.

¹⁰⁴ Exonorowanych – od łacińskiego słowa *exoneratio* – uwolnienie, ulżenie, uszczuplenie.

¹⁰⁵ Ekspens – wydatek.

Umyśliśmy tedy żądać stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego, abyście wszyscy w swych powiatach i województwach na sejmiki przyszłe gromniczne nie tylko dla obierania deputatów trybunalskich, ale też i dla obmyślania zachodzących Rzeczypospolitej potrzeb zjachawszy królewiczowi Władysławowi synowi naszemu dochody cła nowo podwyższonego na dwie lecie przynajmniej darować pozwolili. Nie jest to rzecz nowa. Była to zardkość¹⁰⁶ w przodkach stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego do obmyślania całości i bezpieczeństwa spólnego, którzy antecesorowi¹⁰⁷ naszemu sławnej pamięci królowi Stefanowi toż cło nowo podwyższone na ekspeditią moskiewską pozwolili, której ich świętej zgodzie i życzliwości ku ojczyźnie, tak Pan Bóg pobłogosławić raczył że się i dotychczas z owoców jej cieszyć nieprzestajemy. Nie wątpimy, że tejże którą od przodków swych do ratowania spólnej ojczyzny wzięli ochoty zażyć w naszych żądnościach stany Wielkiego Księstwa Litewskiego będą chcieli.

A iż nam na Uprzejmości Waszej w tym naszym żądaniu i o Rzeczypospolitej obmyślaniu wiele należy, żądamy pilnie Uprzejmości Waszej, abyś Uprzejmość Wasza i sum na to pozwolić i drugich do tego wieść chciał, jako by za spólnym tych potrzeb, które się wszystkich dobro obrócić ma, obmyślaniu synowi naszemu na cło nowo podwyższone pozwolić i posłów swych z tą deklaracją na zjazd główny wileński wysłać chcieli.

Uczynisz to Uprzejmość Wasza dla łaski naszej i z powinności swej. Życzemy przy tem Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia 31 miesiąca grudnia Roku Pańskiego 1616. Panowania królestw naszych polskiego XXX, szwedzkiego XXIII.

Sigismundus Rex

XXIII

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 23. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Wedle zdania Uprzejmości Waszej, żebyśmy na sejmiki gromiczne deputackie Wielkiego Księstwa

¹⁰⁶ Zardkość = rzadkość.

¹⁰⁷ Antecesor – od łacińskiego słowa antecessor – poprzednik.

Litewskiego teraz blisko przypadające rozesłali, żądając obywatelów Wielkiego Księstwa Litewskiego o cła nowo podwyższone synowi naszemu Władysławowi na wyprawę do tej ekspeditii moskiewskiej. Idąc tedy za zdaniem Uprzejmości Waszej pierwszej listy nasze i syna naszego do Panów Senatorów Wielkiego Księstwa Litewskiego posłaaliśmy także i w powiaty uniwersały do Wielebnego Biskupa Wileńskiego¹⁰⁸ jeśli by mu się też to zdało, żeby ich zapieczętowawszy i czas na zjazd główny w Wilnie wpisawszy jako najprędzej rozesłać posłać rozkazaliśmy. Teraz insze listy do sejmików należące do Uprzejmości Waszej posyłamy, które Uprzejmość Wasza wedle zwyczaju odprawisz.

Pisanie też Wielmożnego Wojewody Wileńskiego i Uprzejmości Waszej oddane nam są za Żukiem¹⁰⁹, sekretarzem naszym, o wójtostwo żórańskie¹¹⁰ w starostwie żomoidzkim¹¹¹. Nie życzylibyśmy tego, aby co od starostwa żomoidzkiego odejść miało zwłaszcza całe wójtostwo których jeno trzy przy starostwie żomoidzkim są na zasługi, jednak urodzonego Żuka od Uprzejmości Waszej nam zaleconego za inszem okazjami względ mieć chcemy i te żądania Uprzejmości Waszej do przybycia da Pan Bóg zdrowia dobrego.

Z Warszawy dnia 7 miesiąca stycznia Roku Pańskiego 1617. Panowania Królestw naszych polskiego XXX, a szwedzkiego XXIII roku.

Sigismundus Rex

XXIV

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 24. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

¹⁰⁸ Eustachy Wołłowicz – kanonik wileński (1592), kantor (1597), proboszcz trocki, referendarz duchowny (1600–1615), pisarz litewski (1605–1615), podkanclerz (1615–1618), biskup wileński (1616), *Urzędnicy W.K.Lit.*, s. 129, 147, 169, 250.

¹⁰⁹ Jan Żuk – sekretarz królewski, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. X, Lipsk 1845, s. 192.

¹¹⁰ Żórany – miasteczko i dobra nad rzeką Żarną. Za czasów Rzeczypospolitej Żórany z przyległościami stanowiły starostwo niegrodowe, położone w powiecie żórańskim księstwa żmudzkiego, *SGKP*, t. XIV, Warszawa 1895, s. 830–831.

¹¹¹ Żomoidzkim – tu: żmudzkim.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Gdy wojsko nasze nie dawno po-
bliżu Smoleńska z urodzonym Referendarzem Wielkiego Księstwa Li-
teńskiego¹¹² leżało, często się uskarżano ze żywności do ostrożków¹¹³
od Mścislawia¹¹⁴ i zinań z zagranicza litewskiego Moskwie dodawano.

Przeto życzylibyśmy, żeby to bez karania dla przyszłych czasów
nie było, aby takowi ludzie na sejm bądź za dworem naszym pozwani
byli. A iż Wielamin¹¹⁵, który był starszym nad ludźmi moskiewskimi
w ostróżkach i drudzy przy nim Moskwa także i Bestuży¹¹⁶ wiado-
mą tego dobrzem kto im też żywność dodawał. Chcemy mieć i rozkazu-
jemy Uprzejmości Waszej, abyś pilnie o tym wywiadowanie uczynił,
o takowych ludziach od Moskwy pewnej wiadomości dosięgłszy nam
oznajmił.

Życzymy przy tym Uprzejmości Waszej od Pana Boga zdro-
wia dobrego. Z Warszawy dnia 6 miesiąca września Roku Pańskiego
1617. Panowania królestw naszych polskiego XXX, a szwedzkiego
XXIV roku.

Sigismundus Rex

XXV

*Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk
w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 25. Atrament koloru
czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.*

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ru-
skie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki,
Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Radzi to wiemy i wdzięcznie to
od Uprzejmości Waszej przyjmujemy, że się z ochotą swą przeciwko
królewiczowi Władysławowi synowi naszemu przez pisanie swe nam

¹¹² Aleksander Gosiewski – referendarz litewski.

¹¹³ Ostrożek – rodzaj fortyfikacji z drewna, *Słownik języka polskiego*, t. V,
Warszawa 1963, s. 1166.

¹¹⁴ Mścislaw – miasto leżące na prawym brzegu rzeki Wiechry. Od 1566 r. sto-
lica nowo utworzonego województwa mścislawskiego, *SGKP*, t. VI, War-
szawa 1885, s. 775.

¹¹⁵ Miron Wielaminow wraz z kniazem I. A. Chowańskim w owym czasie do-
wodził oblężeniem Smoleńska. Zastąpili oni kniazia Dymitra Czerkaskiego
oraz Iwana Fiodora Trojekurowa. D. Iłowajskij, *Nowaja dinastija*, Moskwa
2003, s. 322–333.

¹¹⁶ W „razriadnych knigach” występuje paru Bestużewów w I poł. XVII w., ale
żaden z nich nie występuje w 1617 r., zob. *Razriadnaja kniga 1550–1636*,
wyp. 2, wyd. W. I. Bugarow, A. F. Kuźmin, Moskwa 1975.

deklarujesz, i tę do zaczętej posługi ojczyzny swej pośpieszyć chcesz. Nie wątpimy, iż temu dosyć uczynić nie zaniechasz skoro domowe zabawy i potrzeby Uprzejmości Waszej pozwolą. Co my życzymy, aby było jako najprędzej.

Baczemy to dobrze, iż suplemanta wojsku tam temu są potrzebne, ale szczupłość podatków na przeszłym sejmie uchwalonych tak je miarkować każe, aby do znacznego zadłużenia się nie przyszło. Przy tym i na tę, które są od Turka i Tatar niebezpieczeństwa pilne oko nam mieć potrzeba. Zaczynam przyczynić więcej wojska nad to co się już piechoty tak niemieckiej, jako i polskiej wyprawilo na ten czas nie przyjdzie, aby się jednak i ta piechota pośpieszyła pisać do wodzów ich każemy i potrzeby z skarbu koronnego.

Jako najprędzej opatrzyć województwo nowogrodzkie mając wzgląd na służby Wielmożnego Mikołaja Sapiehy¹¹⁷, wojewody mińskiego, a polegając na radzie Uprzejmości Waszej, konferowaliśmy temuż wojewodzie naszemu mińskiemu na pisarstwo rzeżyckie¹¹⁸. Iż jeszcze electia nie była, resolwować¹¹⁹ się nie możemy.

Będziem, jednak mieć na baczeniu zaleceniu Uprzejmości Waszej któremu dobrego od Pana Boga życzymy zdrowia. Dan w Warszawie, dnia 26 miesiąca czerwca Roku Pańskiego 1618. Panowania królestw naszych polskiego XXXI, a szwedzkiego XXV roku.

Sigismundus Rex

XXVI

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 26. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Wyrozumieliśmy z pisanja Uprzejmości Waszej, że żołnierze wojska naszego polowego moskiewskiego, także pułku zeszłego Aleksandra Lisowskiego zjachawszy na

¹¹⁷ Mikołaj Sapieha, h. Lis (ok. 1558–1638) – sekretarz Zygmunta III Wazy, podkomorzy grodzieński (1588), wojewoda miński (1611), wojewoda nowogrodzki (1618), M. Nagielski, *Mikołaj Sapieha, h. Lis*, [w:] *PSB*, t. XXXV, Warszawa – Kraków 1994, s. 122–124.

¹¹⁸ Rzeżyca – zamek w Inflantach, od 1559 r. we władaniu polskim, *SGKP*, t. X, Warszawa 1889, s. 158.

¹¹⁹ Resolwować – od łacińskiego wyrazu resolvo – uwolnić.

włość wielkie krzywdy i uściski poddanych w dobrach naszych i szlacheckich obciążając ich statiami niezmiernemi czynią. O czym my dawno wiadomość mając obmyślanie o zniesieniu ich czyniemy. Jakoż do zapłaty zasłużonego temu wojsku komisarzy¹²⁰ naszych pewnych osób naznaczyliśmy, a do Wielmożnego Podskarbiego Wielkiego Księstwa Litewskiego list nasz rozkazaliśmy, aby zasłużone tam i tego wojska jako najprędzej popłacić rozkazał. Więc i uniwersały nasze do tegoż rycerstwa wydane są pod srogim karaniem, zakazując, aby szkód i uścisków poddanym naszym i szlacheckiemu nie czynili.

Strony Tatarów litewskich, którzy z służby lubo co powinnej lubo też w zaciągu żołnierskim odprawowanej zjachawszy i do tegoż wojska przyłączywszy się, a zapłaty zasłużonego swego brać chcąc krzywdy i uściski poddanym naszym szlacheckim czynią. Według pisanja Uprzejmości Waszej uniwersały cztery do starszych Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego wydać i one do Wilna, Kowna, Mińska¹²¹ i Grodna¹²² rozesłać rozkazaliśmy napominając i rozkazując im koniecznie, aby oni bracią swoje, którzy się do wojska przyłączyli do tego przywiedli, jakoby się z tej gromady rozjachali, a buntów więcej rycerstwa tam temu czynić nie dopomagali.

Co się tknie żołnierzy urodzonego Krzysztofa Kiszki¹²³, którzy do Brześcia¹²⁴ idą, gdzie jeśliby się bawić chcieli, a statiami poddane nasze obciążali nie zaniechamy i tych za daniem nam wiadomości od Uprzejmości Waszej znosić rozkazać tak jakoby poddani naszy od krzywd i uścisków ich uwolnieni byli.

¹²⁰ Komisarze – przymierzano się, aby komisarzami zostali, oprócz Isajkowskiego, podkomorzego oszmiańskiego, także Piotr Tyszkiewicz, wojewoda miński i Symeon Sanguszko, kasztelan mścisławski. Zob.: List Lwa Sapiehy, kanclarza litewskiego do Eustachego Wołłowicza, biskupa wileńskiego, z Wilna 9 II 1619 r., *Archiwum domu Radziwiłłów*, s. 262.

¹²¹ Mińsk – miasto leżące po obu stronach rzeki Świsłoczy przy ujściu do niej rzeczki Krupki i Stepeni. W 1568 r. zostaje stolicą nowo utworzonego województwa mińskiego, *SGKP*, t. VI, Warszawa 1885, s. 453–465.

¹²² Grodno – miasto leżące nad rzeką Niemnem. W czasach Stefana Batorego zbudowano tutaj nowy zamek murowany, *SGKP*, t. II, Warszawa 1881, s. 831–835.

¹²³ Krzysztof Kiszka h. Dąbrowy? (ok. 1590–1646) – późniejszy cześnik litewski, wojewoda mścisławski (1636). W biogramie brak jest jakiegokolwiek wzmianki o jego służbie żołnierskiej. Trudno powiedzieć czy chodzi o tego samego Krzysztofa Kiskę, T. Wasilewski, *Krzysztof Kiszka h. Dąbrowy*, [w:] *PSB*, t. XII, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966–1967, s. 510–511.

¹²⁴ Brześć Litewski – miasto nad Bugiem, przy ujściu Muchawca i Szlajewki. Znane z synodów duchowieństwa prawosławnego w roku 1590, 1594, 1596, *SGKP*, t. I, Warszawa 1880, s. 399–404.

Życzymy przy tem Uprzejmość Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia ósmego miesiąca maja Roku Pańskiego 1619. Panowania królestw naszych polskiego XXXII, a szwedzkiego XXVI roku.

Sigismundus Rex

XXVII

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 29. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Wyrozumieliśmy z pisania Uprzejmości Waszej że synów zeszłego niegdy wojewody wiazemskiego Inguldejowa¹²⁵ życzliwi ich do Moskwy na służbę tam tego pana swego vocują¹²⁶, i oni sami pragną tam być. Przypadamy w tej mierze na zdanie Uprzejmości Waszej, któreś nam w temże pisaniu swym przełożył, aby się im wolnego odejścia z państw naszych, jeśli się odejść naprą nie broniło. Nie chcąc takich zatrzymywać którzy by niechęci swej przy nas zostawali.

Na podanie Trubeckiemu¹²⁷ Trubrzeska¹²⁸ zamku i włości do niego należącej przypaść nie możemy, gdyż to przed tym w possesici¹²⁹

¹²⁵ Inguldejow (Ingldiejew, Jangildiejew, Engildijew, Ongildiejew) – postać bliżej niezidentyfikowana. Ród pochodzenia tatarskiego osiadły na Smoleńszczyźnie. W 1620 r. znani z tego rodu byli: książę Afanas Sawieljewicz, Semen Iwanowicz oraz Michał Fiodorowicz, J. Wolff, *Kniaziowie litewsko-ruscy od końca czternastego wieku*, Warszawa 1895, s. 150.

¹²⁶ Vocują – od łacińskiego wyrazu voco – zapraszać.

¹²⁷ Jurij Nikiticz Trubecki – książę. Po 1612 r. pozostał w Rzeczypospolitej jako zwolennik królewicza Władysława. Po rozejmie dywilińskim gniazdo rodowe Trubeckich – Trubeck (Trubczewsk) zostało po stronie litewskiej. Zygmunt III Waza nadał Jerzemu Trubeckiemu pół zamku w tym mieście oraz część włości trubeckich. W. Polak, *Emigranci moskiewscy w Polsce i na Litwie od połowy XV w. do początków XVIII w.*, [w:] *Emigracja rosyjska. Losy i idee*, pod red. R. Bäckera, Z. Karpusa, Łódź 2002, s. 186–187.

¹²⁸ Trubczewsk – miasto na prawym brzegu Desny, naprzeciw ujścia Nerusy. Za czasów Dymitra Samozwańca opowiedziało się za nim. Po rozejmie dywilińskim pozostało przy Rzeczypospolitej. W 1644 r. został odstąpiony przez Władysława IV Wazę Państwu Moskiewskiemu, *SGKP*, t. XII, Warszawa 1892, s. 514.

¹²⁹ Possesici – zniekształcona forma łacińskiego wyrazu possessio – posiadanie. Tutaj znaczy „w posiadaniu”.

przodków jego nie było, ale trzymano to na hospodary moskiewskie. Przeto bierzemy to do dalszej deliberatjej naszej. Także i wypuszczenie Szujskiego¹³⁰ do dalszej deliberatjej¹³¹ odkładamy, a zwłaszcza że około tego różne mamy inszych zdanie i rady.

List nasz od Wielmożnego Kanclerza Koronnego¹³² daliśmy, aby z żołnierzów rotę urodzonego Farensberka¹³³ uczynił sprawiedliwość o szkody mieszczan żomazkich. Nie wątpimy nic, że w tej mierze Wielmożny Kanclerz dosyć uczyni woli naszej, gdy tylko ci mieszcza- nie sprawiedliwości tamtej przez kogo upomnieć się będą.

Życzemy za tym Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdro- wia. Dan w Warszawie dnia 8 miesiąca sierpnia Roku Pańskiego 1619. Panowania Królestw naszych polskiego XXXII, szwedzkiego XXVI.

Sigismundus Rex

XXVIII

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 27–27v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania do- bry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ru- skie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Z responsem do Moskwy na ich poselstwo dawno się nam zdało posłanników odprawić. Jakoż w ry- chle po zwróceniu naszym do Warszawy z Wilna posłane jest pisa-

¹³⁰ Iwan Iwanowicz Szujski – najmłodszy brat Wasyla Szujskiego. Wydany Po- lakom wraz z braćmi Wasylem i Dymitrem. Pozostali bracia zmarli w Go- styninie w czasie grasującej zarazy w 1612 r. W czasie rozmów w Dywi- linie w 1618 r. strona moskiewska żądała jego wypuszczenia. Sam Iwan Szujski przysiągł wierność królewiczowi Władysławowi. W. Polak, *Emigranci moskiewscy*, s. 189.

¹³¹ Deliberacja – naradzenie, rozważenie, *Słownik języka polskiego*, t. II, War- szawa 1965, s. 68.

¹³² Stanisław Żółkiewski – sekretarz królewski, hetman polny (1588–1618), kasztelan lwowski (1590–1608), wojewoda kijowski (1608–1618), hetman wielki koronny (1618–20), kanclerz koronny (1618–1620), starosta barski, kamionacki, hrubieszowski, jaworowski, rohatyński, kałuski, *Urzednicy cen- tralni Polski*, s. 42, 46, 56, 218.

¹³³ Jan Farensbach – rotmistrz, syn Jerzego, wojewody wendeńskiego i Zofii Fircks. W 1619 r. werbował na pograniczu południowym oddziały na służbę cesarską. W 1621 r. walczył pod Chocimiem, S. Herbst, *Jan Farensbach*, [w:] *PSB*, t. VI, Kraków 1948, s. 369.

nie nasze do przełożonych na Dorohobuż¹³⁴, aby według zwyczaju do moskiewskich przełożonych w Wiaźmie pisali dając wiedzieć, że urodzonych Aleksandra Slizna¹³⁵, stolnika oszmiańskiego i Mikołaja Anforowicza¹³⁶, sekretarza naszego posyłają Panowie Rada Koronni i Wielkiego Księstwa Litewskiego do bojar¹³⁷ izby dla nich przystawa, karm i podwody zgotowano. Co z Dorohobuża zaraz uczyniono. Lecz z Moskwy i pod dziś dzień snąć jeszcze responsu nie dano, któregośmy przez ten czas oczekiwali.

Druga o więźnie moskiewskie na różne miejsca rozesłaliśmy, gwoli czemu i ta odprawa posłanników po te czasy zatrzymać się musiała. Teraz jednak już dłużej i na ten respons z Moskwy nie oczekiwając, a stosując się do zdania jako innych Panów Rad naszych tak i Uprzejmości Twojej kazaliśmy odpisać do bojar. Co po tym przez Wielebnego Księdza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego¹³⁸ i innych Panów Senatorów na ten czas przy nas będących przejrano i zapieczętowano. Jest napisana przy tym kopia instrukty tym posłannikom i z tym wszystkim odsyłamy ich do Uprzejmości Twojej, chcąc mieć i żądając, aby Uprzejmość Twoja instrukty im danej przejawszyszy i jako dobrze wiadomy i doświadczony w sprawach tych, co by rozumiał potrzebnego przybawiszyszy i poprawiwszyszy i sam z podpisem i pieczęcią swą te instrukcję im dawszyszy i we wszystkim ich dobrze informowawszyszy, jako najrychlej onych w drogę przedsięwziętą odprawil.

A iż Bojarowie Moskiewscy przez posłanników swych w Wilnie podali w rejestrze mianując między inszymi jakoby u Uprzejmości

¹³⁴ Dorohobuż – miasto nad Dnieprem, powyżej Smoleńska. W 1617 r. zajęte przez królewicza Władysława. Zostało przy Rzeczypospolitej także po rozejmie dywilińskim. W 1632 r. zajęte przez wojska moskiewskie. Na mocy pokoju polanowskiego z 1634 r. zostaje zwrócone Rzeczypospolitej, *SGKP*, t. II, Warszawa 1881, s. 123.

¹³⁵ Aleksander Ślizień – stolnik oszmiański, starosta miadziolski, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, Lipsk 1841, s. 402.

¹³⁶ Mikołaj Anforowicz – postać bliżej niezidentyfikowana. Anforowiczowie – ród osiadły w województwie mińskim, K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, t. II, Lipsk 1839, s. 28.

¹³⁷ Aleksander Ślizień – stolnik oszmiański oraz Mikołaj Anforowicz – sekretarz królewski, zostali wysłani do Moskwy jesienią 1620 r. w imieniu senatu w celu uznania tytułu carskiego królewicza Władysława. W dniu 14 X 1620 r. zostali przyjęci na audiencji u bojarów, H. Wisner, *Dyplomacja polska*, s. 69.

¹³⁸ Wawrzyniec Gembicki. W młodości pracował w kancelarii podkanclerzego koronnego W. Baranowskiego, późniejszy sekretarz królewski (1587), sekretarz wielki koronny (1595), podkanclerzy koronny (1607), arcybiskup gnieźnieński (1615), A. Przyboś, *Wawrzyniec Gembicki*, [w:] *PSB*, t. VII, Kraków 1948–1958, s. 382–384.

Twojej i u sług Uprzejmości Twojej więźniowie ich w zatrzymaniu być mieli. Jako to z rejestru, który Uprzejmości Twojej posyłamy wyrozumiesz. My lubo nie wątpimy że Uprzejmość Twoja sam z kolegami swemi poprzysięgszy pokój z Hospodarstwem Moskiewskim, byłeś i jesteś na tym, aby się dosyć konditiom po przysiężonym z naszej strony działało i staranie o tym masz, i nic nie rozumiemy o tym, aby u samego Uprzejmości Twojej w zatrzymaniu ci ludzie byli. Jednak żechmy od inszych rozpisali listy i uniwersały nasze tedy i do Uprzejmości Twojej zdało się nam o tym kazać napisać.

Chcąc to mieć, abyś Uprzejmość Twoja dostatnią na to informacją urodzonym posłannikom do Moskwy posłanym, dał aby na to respons według informaty Uprzejmości Twojej Moskwie uczynili. Napisał też w mohilewsczyźnie u Korsakowa¹³⁹ i u inszych z narodu moskiewskiego, tych Uprzejmość Twoja rozkaż zyskać i do posłanników pomienionych oddać. Jeśliby też i kogo prawdziwie nie było dostatnie o tym posłanników informować jaki mają respons uczynić.

Życzymy przy tym Uprzejmości Twojej dobrego od Pana Boga zdrowia. Pisan w Warszawie miesiąca maja 22 dnia Roku Pańskiego 1620. Panowania królestw naszych polskiego XXXIII, a szwedzkiego XXVI roku.

Sigismundus Rex

XXIX

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 30–30v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Posyłany nam jest od syna naszego Królewicza Jego Mości Władysława z Grodna list Iwana Nikiticza Sałtykowa¹⁴⁰ na Starodubie¹⁴¹ na ten czas przełożonego,

¹³⁹ Łarka Korsakow – emigrant moskiewski, który po rozejmie dywilińskim został w Dorohobużu. Strona moskiewska w czasie rokowań polanowskich w 1634 r. żądała od komisarzy polskich jego wydania, jako zdrajcy, W. Polak, *Emigranci moskiewscy*, s. 191.

¹⁴⁰ Iwan Nikiticz Sałtykow – pochodził z dworiańskiej (uboższej) linii Sałtyków. Po kapitulacji Moskwy w 1612 r. poddał się w opiekę królowi Zygmuntowi III, tym samym emigrując z Państwa Moskiewskiego. Od króla dostał dwie wsie Pohost i Rudzice, W. Polak, *Emigranci moskiewscy*, s. 186.

¹⁴¹ Starodub Siewierski – miasto leżące po obu brzegach rzeki Bubnicy, do-

w którym piszę, że ludzi narodu moskiewskiego nie mało zbuntowawszy się z Staroduba zmienić chcieli, ale postrzeżono i niektórych połapano i do więzienia dano. Zaczynam do komisarzów naszych tam na ten czas będących pisać rozkazaliśmy, aby o tym pilną inkwizycję uczynili i którzy by się jeno tej konspiraty uczestnikami być należeli i przez to na gardle karanie zasłużyli, tedy z osobliwej łaski i dobroćliwości naszej darowawszy ich gardłem i takowej exekuty¹⁴² nad nimi zaniechawszy z żonami i z dziećmi do zamku najbliższego moskiewskiego odprowadzić i do wojewody tamejszego napisać rozkazaliśmy. Że my i syn nasz Królewicz Jego Mość Władysław jako tych wszystkich, którzy z narodu moskiewskiego pomniąc na swoje krestne całowanie wiernie Królewiczowi Jego Mości z dobrej woli swej służyć chcą, radzi widzimy i w łasce naszej hospodarskiej ich mamy i wprzód mieć chcemy. Tak zaś w tych wszystkich którzy by z musu, a nie z dobrej woli swej służyć mieli nie korzystając, każdemu który jeno o to czołem uderzy, na wolą dajemy i odpuszczamy. A nawet i tych co za swoje zdradę gardło zasłużyli, w miasto tego co by ich pokarać miano żywych odpuszczają. Aby i z tego takowego postępu ten hraby¹⁴³ naród widział, że pogotowiu tych wszystkich ludzi ich którzy oni się upominają, po niewolnie w państwach naszych nie zatrzymujemy, i jako we wszystkim tak i w tym paktom przez komisarze poprzysiężonym, z naszej strony dosyć czynimy.

A iż o tym, że trzeba listu od nas do tego Sałtykowa, a nie jest zwyczaj podpisywać się nam do Moskwy, tedy poruczamy Uprzejmości Waszej, iżby Uprzejmość Wasza inea materia według najlepszego zdania swego, kazawszy od nas od Sałtykowa napisać i pieczęcią naszą zapieczętowawszy do urodzonych Strawińskiego¹⁴⁴, starosty mozyrskiego i Głębockiego¹⁴⁵ sekretarza naszego, komisarzów na ten czas w tamtej ukrainie będących przesłał i jako sobie w tym postąpić mają onych informował.

pływu Wabli. W 1616 r. został zajęty przez Polaków i na mocy rozejmu dwilińskiego pozostał przy Rzeczypospolitej, *SGKP*, t. XI, Warszawa 1890, s. 246–248.

¹⁴² Egzekuty – od łacińskiego słowa *executio* – egzekucja, wykonanie kary śmierci.

¹⁴³ Hraby – odważny, dzielny, hardy.

¹⁴⁴ Balcer Strawiński herbu Sulima – ciwun trocki, poseł na sejm 1598 r., deputat na trybunał litewski, starosta mozyrski (1620). Późniejszy wojewoda miński, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 535.

¹⁴⁵ Wojciech Głębocki – podczaszy kaliski, sekretarz Zygmunta III. Uczestniczył w wyprawie królewicza Władysława pod Moskwę jako jeden z komisarzy, K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. IV, Lipsk 1839, s. 144.

A iż tenże Sałtykow pisał do syna naszego uskarżając się jakoby Uprzejmość Wasza we włości mohilewskiej dwie wsi Pohost¹⁴⁶ i Rudzice¹⁴⁷ na chlebokormlenie jemu od nas dane miał od niego wziąć. A przed tym urodzony Gosiewski, Referendarz Wielkiego Księstwa Litewskiego imieniem Uprzejmości Waszej donosił to nam, że dla wielkiego uścisku i wydzierków¹⁴⁸, zubożenia i utrapienia chłopków tamejszych, które od tego Sałtykowa i synów jego ponosili Uprzejmość Wasza jedne wieś z poseszej Sałtykowa do ekonomiej mohilewskiej przywrócił. My lubo dobrze rozumiemy, iż Uprzejmość Wasza nie bez wielkiej konsideratjej to tak uczynił. Jednak poglądając na drugą stronę, aby się ansa¹⁴⁹ temu człowiekowi do zmiany i zatrudnienia, strzeż Boże, ukraiiny tamejszej przez to nie podawała, zwłaszcza póki tam ten zamek w jego poruczeniu będzie. Także i póki ten człowiek wiary poprzysiężonej dotrzymywa, aby obojście swoje mieć mógł.

Chcemy mieć i rozkazujemy Uprzejmości Waszej, iżby Uprzejmość Wasza wioski odebrane przerzeczonemu Sałtykowi zaraz do dzierżenia ustąpił, kazawszy powinności poddanych opisać, aby nad to nic nie raczył się z nich wyciągać. Z drugę Moskwę, którzy za przyczyną samegoż Uprzejmości Waszej z łaski naszej na chlebokormlenie we włości mohilewskiej pewne dobra mają, spokojnie przy ich posesjach zachował. A skarb nasz z tego nic od Uprzejmości Waszej wyciągać i najmniejszej trudności zadawać nie będzie. Gdyż w miasto tego co by się im gotowemi z skarbu żałowanie dawać miało, to się im jako cudzoziemcom w oddanej przysiędze i w służbach nie podejrzanym do wyżywienia naznaczyło dla łaski naszej, któremu od Pana Boga dobrze zdrowemu być żądamy.

Pisan w Warszawie dnia 4 miesiąca czerwca Roku Pańskiego 1620. Panowania królestw naszych polskiego XXXIII, a szwedzkiego XXVII roku.

Sigismundus Rex

¹⁴⁶ Pohost – miasto w powiecie dziśnieńskim. Własność Lwa Sapiehy, kanclerza litewskiego, *SGKP*, t. VIII, Warszawa 1887, s. 519–520.

¹⁴⁷ Rudzice – wieś i dobra nad rzeką Rudzicą, dopływem Piereczuty. Od 1550 r. własność Radziwiłłów, *SGKP*, t. IX, Warszawa 1888, s. 948–949.

¹⁴⁸ Wydzierk – zdzierstwo, wydzieranie.

¹⁴⁹ Ansa – przyczyna, powód, *Słownik polszczyzny XVI w.*, t. I, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966, s. 179.

XXX

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 31–31v. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Doszła nas naprzód od Uprzejmości Waszej po tym z Dorohobuża wiadomość o gońcu¹⁵⁰ od Bojar Moskiewskich do Panów Rad Koronnych i Wielkiego Księstwa Litewskiego wysłanym. A iż posłannikowie¹⁵¹ od Panów Rad są odprawieni do Bojar Moskiewskich, rozumiemy wiele na tym należeć, aby pierwiej wiedzieć z czym ten goniec od Bojar posłany niż by posłannikowie za granice do Moskwy wyszli. Może się z tego pisania moskiewskiego podać okazja w liście Panów Rad przydać lubo odmienić, albo też posłannikom ustnej informacji co przyczynić.

Przeto chcemy mieć i żądamy Uprzejmość Wasza, aby Uprzejmość Wasza jako najprędzej pisał do posłanników, żeby czas jaki w Orszy lubo w Smoleńsku zatrzymali się, a ten goniec moskiewski skoro w granice nasze wnidzie, aby mu przystawa¹⁵² dano czł[e]ka nie tylko dobrego, cnotliwego nam i Rzeczypospolitej, ale też dowcipnego, umiejętnego, któryby u Moskwicina umiał de statu rzeczy moskiewskich wiadomości wybadać. Z siebie też nic takowego, co by nieprzyjacielowi uciechę przynieść miało nie dał wyrozumieć i owszem defekta Rzeczypospolitej, zwłaszcza te terażniejsze o wojnie przeciwko nam pogańskiej pogłoski przed nim pokryć, i wszystkie rzeczy przeciwne, umiał za fortunne udać i weń wmówić, bo lubo to może nieprzyjacieli i z ukraińskich miejsc wiedzieć przez szpiegi swoje, co się w państwach naszych dzieje. Jednak nie tak gwałtownie na tym polegać będzie,

¹⁵⁰ Gońcem owym był Grigorij Kirejewski, wysłany do Polski w 1619 r. S. M. Sołowiow, *Istorijskoe opisanie Rossii s drevniejszych wremion*, kn. V, t. 9, Moskwa 2001, s. 196; AGAD, AR V, 13885/ XVIII, k. 25. Lew Sapieha, kanclerz litewski do Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego litewskiego, 15 VIII 1619 r., z Warszawy.

¹⁵¹ Aleksander Ślizień – stolnik oszmiański i Mikołaj Anforowicz – sekretarz królewski. Zob. przypis nr 136.

¹⁵² Przystaw – osoba opiekująca się poselstwem zagranicznym od granic państwa i z powrotem. W kompetencji przystawa znajdowało się zapewnienie bezpieczeństwa poselstwu zagranicznemu na terenie kraju oraz zapewnienie mu kwatery i pożywienia.

jako kiedyby przez posłańca swego wpośród państw naszych będącego i do nich zwróconego zasięgnął o wszystkim wiadomości, barziej by na tym polegać, i co też przeciwnego przeciwko państw naszych zamyślać mógł.

To tak Uprzejmości Twojej przystawa obmyśliwszy każesz, tego gońca jako najprędzej do siebie prowadzić i list u niego wzięwszy odpieczętujesz i przeczytasz i wyrozumiawszy z niego prędko też posłannikom naszym informacją dasz. A z tym listem do nas pošlesz, że Wielebny w Bodze¹⁵³ Książd Arcybiskup Gnieźnieński i drudzy Panowie Rada poblizu będący przeczytają i według potrzeby odpiszą. Obaczymy li też potrzebę bycia gońca tego u nas. Won czas o tym nie zaniechamy do Uprzejmości Waszej kazać napisać.

Pisaliśmy i do Wielmożnego Podskarbiego Ziemskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego¹⁵⁴, aby szafarza z pieniędzmi dla prowadzenia tego gońca wysłał. Z czym jeśliby omieszkano tedy Uprzejmość Wasza każesz go podejmować, a cokolwiek Uprzejmość Wasza na to wydarz, to wszystko na liczbie w skarbie naszych Wielkiego Księstwa Litewskiego z prowentów ekonomiej brzeskiej lub na mohilewskiej przyjęto będzie.

Jeśliby też przybycie gońca tego w zwłokę przyszło i nie dano świeżo wiadomości o nim z Wiaźmy do Dorohobuża, tedy Uprzejmość Wasza rozkażesz już iść posłannikom. Z tym czym są odprowadzeni do Bojar Moskiewskich, ostrzegając aby się przez to omieszkanie w sprawach Rzeczypospolitej nie stało.

Inaczej Uprzejmość Wasza nie uczynisz dla łaski naszej i z powinności swej, któremu żądamy dobrego od Pana Boga zdrowia. Pisan w Warszawie Roku Pańskiego 1620 miesiąca czerwca 27 dnia Panowania (...) ¹⁵⁵.

Sigismundus Rex

XXXI

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 32. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

¹⁵³ Wielebny w Bodze = Wielebny w Bogu.

¹⁵⁴ Krzysztof Naruszewicz – łowczy litewski (1613–1624), podskarbi dworny litewski (1615), podskarbi ziemski litewski (1618), *Urzędnicy W.K.Lit.*, s. 66, 157, 161, 223.

¹⁵⁵ Dalej brak.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Na pisanie które nam od Uprzejmości Waszej mieszczanin miński o gońcu moskiewskim przyniósł przez tegoż, odpisaliśmy dostatnie, abyś Uprzejmość Wasza przystawała dobrego przeciwko niemu posławszy. Posłannikom naszym do Moskwy odprawionym w Orszy lub w Smoleńsku zatrzymać się kazał i zatrzymawszy u siebie tego moskiewskiego gońca list posłał i jeśli byś Uprzejmość Wasza wyrozumiał z listu tego w czym informować posłanników naszych, informował. Jako to w tym liście do Uprzejmości Waszej szerzej o tym napisać rozkazaliśmy. Interim znowu przyniesione nam są listy od Królewicza Jego Mości Władysława, syna naszego z Grodna, z którycheśmy zrozumieli że 15 Juny, ten goniec w Dorohobuż przybył. Zaczynam rozumiejąc, że dotychczas już bliżej kędy w drodze jest, radziłyśmy go prędko odprawić kazali, żeby przed tym czasem nim się z inkursjami¹⁵⁶ pogańskimi, których in fine July i w Augustie spodziewamy się, rozprawa dojdzie, a goniec ten mógł za granicą naszą być. Przetoż jeśli Uprzejmość Twoja wyrozumiesz iż goniec moskiewski też w Warszawie u Panów Senatorów być chce a odprawą tam w drodze nie kontentowałby się i lubo Uprzejmość Wasza miałbyś w tym swoje konsideracie i baczyłbyś potrzebę tego, aby tu pod bokiemy odprawę u Panów Senatorów wziął. Tedy Uprzejmość Twoja rozkaż jako najspieszniej onego do Warszawy prowadzić, dobrze przystawała informowawszy, iżby z niem ostrożnie postępował, gdyż i my to rozumiemy, że barziej na szpiega niż w poselstwie jest wysłany i to przystaw niechaj wie, że Moskwicin i niemiecką mowę dobrze umie, chocia się z tym tai. Bywał on u komisarzyów naszych w Wiaźmie i na innych miejscach, sposobny snąć jest do wyszperania wiadomości. A do posłanników naszych abyś Uprzejmość Wasza wysłał prędko, napisawszy, aby oba pospołu poczekali na informacją nasze dalszej.

Żądamy Uprzejmość Wasza, któremu dobrego zdrowia od Pana Boga winszujemy. Pisan w Warszawie Roku Pańskiego 1620 miesiąca lipca 4 dnia. Panowania królestw naszych polskiego XXXIII, a szwedzkiego XXVII

Sigismundus Rex

¹⁵⁶ Inkursja – napad, najeżanie, *Słownik polszczyzny XVI w.*, t. VIII, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974, s. 548.

XXXII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 28. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Według żądania Uprzejmości Waszej sumę dziewięć tysięcy złotych polskich na potrzebę Rzeczypospolitej królewiczowi Władysławowi synowi naszemu w Smoleńsku pożyczoną, która z skarbu naszego koronnego Uprzejmości Waszej płacona by być miała w zapłatę arendy z prowentów¹⁵⁷ starostwa brzeskiego, ratione raty Świętojańskiej w roku niniejszym płacić przypadającej potrącamy i przyjmujemy jakoż i list nasz do Wielmożnego Podskarbiego Wielkiego Księstwa Litewskiego, aby z tej sumy Uprzejmość Waszą kwitował. Posyłamy, a ostatek reszty tysiąc złotych polskich, co jeszcze z skarbu naszego koronnego przychodzi Uprzejmości Waszej. Zarazem oddać rozkazaliśmy.

Żądamy i przy tym Uprzejmości Waszej zdrowia od Pana Boga dobrego. Dan w Warszawie dnia 9 miesiąca lipca Roku Pańskiego 1620. Panowania królestw naszych polskiego XXXIII, a szwedzkiego XXVI roku.

Sigismundus Rex

XXXIII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 33. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Doszło do nas wiedzieć z pisanja Uprzejmości Twojej o zatrzymaniu od mieszczan naszych wileńskich Moskwy szpiegierzów, z którym co by dalej czynić mieli Uprzejmość Wasza informatiej naszej potrzebujesz. To Uprzejmości Twojej pochwaliwszy, zlecamy Uprzejmości Twojej, abyś Uprzejmość Twoja

¹⁵⁷ Prowent – dochód, zysk, intrata, *Słownik języka polskiego*, t. VII, Warszawa 1965, s. 80–81.

(lubo to ta Moskwa jako Uprzejmość Twoja z Wielmożnym Podskar-bim naszym Wielkiego Księstwa Litewskiego nam oznajmiliście są poddanemi naszemy z Białej¹⁵⁸) bojarom moskiewskiem pro eodem przez pisanie swe oznajmił, aby nie rozumieli, żeby się tem pakta z niemi zawarte wzrywać miały. Puszczą się to jednak na zdanie Uprzejmości Twojej.

W czym że, Uprzejmość Twoja z powinności swej i dla łaski naszej postąpisz, co by było z pochwałą naszą nie wątpimy, któremu dobrego od Pana zdrowia żądamy. W Warszawie dnia 6 Octobra Roku Pańskiego 1620. Panowania królestw naszych polskiego XXXIII, a szwedzkiego XXVII roku

Sigismundus Rex

XXXIV

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 34. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Lubochmy przez list nasz otwarty dostatecznie do Uprzejmości Waszej napisać kazali, strony obmyślenia do Smoleńska prowiantu pewnego. Jednak i teraz słusznie się nam zdało Uprzejmość Wasza interować¹⁵⁹, aby Smoleńsk o który najbarziej nieprzyjacielowi idzie, za czasu żywnością i innemi potrzebami opatrzone mógł być, bo iż się czas spóźnił, potrzeba tego pilno, aby te za drogi sannej zaprowadzono było. Zaczym (jeśli się to Uprzejmości Waszej będzie zdało) aby się tym prędzej to stać mogło.

Osobliwy list do dworzanina cum spatio wydać rozkazaliśmy, aby według informatiej Uprzejmości Waszej z ekonomiej mohilewskiej, to co będzie należało wybrawszy całe i porządnie do Smoleńska zaprowadził. Do czego człowieka wiary godnego z sług swych, lubo kogo się Uprzejmości Waszej będzie zdało zażyjesz i nam przez tego posłańca, którego posłać rozkazaliśmy oznajmisz.

¹⁵⁸ Biała – miasto nad rzeką Krzną. W XVI w. własność Illiniczów, od których w 1568 r. nabył Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka”, *SGKP*, t. I, Warszawa 1880, s. 168–170.

¹⁵⁹ Interować – zniekształcona forma od łacińskiego czasownika *intendo*, -ere – zwrócić, skierować.

Uczynisz to Uprzejmość Wasza dla łaski naszej z powinności swej, któremu od Pana Boga dobrego życzymy zdrowia. Pisan w Warszawie Roku Pańskiego 1621 miesiąca stycznia 22 dnia. Panowania królestw naszych polskiego XXXIV, a szwedzkiego XXVIII roku.

Sigismundus Rex

XXXV

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 37. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. W dalszy porządek wprawić chcąc zamki i powiaty od Moskwy rekuperowane¹⁶⁰, a czyniąc dosyć konstitutiej sejmu blisko przeszłego w rozdawaniu urzędów, podpisaaliśmy przywilegia na różne urzędy, jedne pewnym osobom, a drugie cum spatys, powierzwszy one urodzonemu Referendarzowi i Pisarzowi naszemu Wielkiego Księstwa Litewskiego¹⁶¹, że tych tylko na te urzędy vocować ma, którzy tam obecnie residować i pro posse suo o wszelakim miejscu tam tego niebezpieczeństwie prokurować¹⁶², obligować¹⁶³ się będą. Chcemy tedy mieć po Uprzejmości Waszej, abyś Uprzejmość Wasza te przywilegia popieczętować i do Urodzonego Referendarza naszego wydać rozkazał.

Uczynisz to Uprzejmość Wasza dla łaski naszej z powinności swej, którego od Pana Boga być dobrego zdrowia życzymy. Pisan w Warszawie dnia 5 miesiąca czerwca Roku Pańskiego 1621.

Sigismundus Rex.

XXXVI

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 35. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

¹⁶⁰ Rekuperować – odbierać, odzyskiwać, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1965, t. VII, s. 909.

¹⁶¹ Aleksander Gosiewski – referendarz litewski.

¹⁶² Prokurować – przygotowywać, sporządzić, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1965, t. VII, s. 33.

¹⁶³ Obligować – nakładać obowiązek, zobowiązywać, *Słownik polszczyzny XVI w.*, t. XIX, Wrocław – Warszawa – Kraków 1990, s. 227.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Chcąc statecznie pokój z Gospodarstwem Moskiewskim zatrzymać, radziśmy przeszłego roku na zdanie Uprzejmości Waszej i innych rad naszych przypadali, e,8.2226, Ra-

XXXVII

Oryginal. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 36. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Że uprzejmość Wasza z pisaniem naszym posłałeś sług swych do Mohilewa dla sposabiania żywności na Smoleńsk i do Kijewa dla skupienia mięsa wieprzowego i sadeł, wdzięcznie tę czułość od Uprzejmości Waszej przyjmujemy. Strony zahamowanej w Brześciu saletry nie oznajmiłeś nam Uprzejmość Wasza czyja jest i skąd ją prowadzą, dobrześ to jednak Uprzejmość Wasza uczynił, gdyż przed tym faktorem naszym zmarły kasztelan krakowski¹⁶⁹, a teraz znowu książę Wiśniowiecki¹⁷⁰ zabronił jej wyrabiać i prawniechmy o to z nim postąpić kazali. Otóż jeśli teraz w Brześciu będąca jest księcia Wiśniowieckiego, tedy nie wydawać owszem ją na potrzebę Rzeczypospolitej obrócić o czym dostatecznie od Uprzejmości Waszej czekamy pisania. Do faktorów naszych, aby Uprzejmość Wasza słuszną cenę przedawać saletrę rozkażemy wydać listy, ale wątpiemy, aby jej mieli z potrzebę, ponieważ wyrabiać zabroniona. Nie może jednak droga być bo za granicę z państw naszych wywozić zabroniono, zaczym tu jeno w państwach naszych sprzedając taniej muszą dawać, niżeliby za granicę drożej mieli odbywać.

Na Smoleńsk baczemy to i my sami, że według pierwszego pisania naszego mało prochu i ołowiu, ale Uprzejmość Waszej to poruczymy iżbyś uważwszy potrzebę tam tego miejsca rozkazać sposobić i zesłać. A cokolwiek Uprzejmość Wasza na to wydasz tu za kwitami by komuchmy rozkazali odebrać w skarbie naszym na liczbie przyjęto będzie, wnichmy tedy że Uprzejmość Wasza pilnego starania przyłożyć jakoby to wszystko z drogi samej do Smoleńska zaprowadzono było.

¹⁶⁹ Janusz Ostrogski – wojewoda wołyński (1584), kasztelan krakowski (1593–1620), starosta białocerkiewski, bohusławski, czerkarski, kamionacki, perejasławski, włodzimierski, *Urzednicy województwa krakowskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*. Opr. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, Kórnik 1990, s. 60, 243.

¹⁷⁰ Wiśniowiecki – chodzi tutaj prawdopodobnie albo o kniazia Adama Aleksandrowicza Wiśniowieckiego, starostę czerkaskiego, kaniowskiego, korsuńskiego, lubeckiego albo kniazia Konstantego Konstantynowicza Wiśniowieckiego, starostę czerkaskiego, J. Wolff, *Kniazowie litewsko-ruscy*, s. 558–559, 570–571.

Strony ołowiu z Olkusza¹⁷¹ jego Uprzejmości Waszej borgowano¹⁷² i tegoż Uprzejmość Wasza nie wyraził w pisaniu swym, jakoby to sposobem być miało. I my nie pamiętając w jakim kontrakcie te ołów i tam wyrabiają nie możemy deklaraciej na to uczynić. Za przybyciem jednak Wielmożnego Podskarbiego Wielkiego Koronnego¹⁷³ nie zaniechamy o tym dostatniej wziąć wiadomości.

Żądamy przy tym Uprzejmości Waszej dobrego od Pan Boga zdrowia. Pisan w Warszawie Roku Pańskiego 1621.

Sigismundus Rex

XXXVIII

Oryginał. Biblioteka Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, kolekcja 114, opis III a, nr 127, k. 38. Atrament koloru czarnego, pismo czytelne, humanistyczne. Stan zachowania dobry.

Zygmunt III z bożej łaski król Polski, Wielkie Księże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflanckie, etc., a Szwedzki, Gotski, Wandalski, dziedziczny król.

Wielmożny uprzejmie nam miły. Za pisaniem Uprzejmości Waszej podpisaliśmy libertacje¹⁷⁴ mieszczanom brzeskim pogorzecom, taką jaką wedle prawa jest pozwolona, którą Uprzejmość Wasza zapieczętować rozkażesz.

Mieliśmy też już o tym wiadomość co nam Uprzejmość Wasza oznajmujesz, że niektórzy senatorowie litewscy beli tego rozumienia, że to prowadzenie czarczyków do Moskwy miało być ku wzruszeniu przymierza z Moskwą postanowionego, już jednak i informacją Uprzejmości Waszej i rzeczą samą zniesiony ten szczupół¹⁷⁵, który mieli, gdyż nasza nie insza intentia była, tylko żeby się było nieprzyjaciela tego od państw naszych odwrócić mogło, gdyby się bel przeciwko nam z niechęcią swoją odleżał.

¹⁷¹ Olkusz – miasto niedaleko Kielc. W czasach Zygmunta III Wazy była tutaj kopalnia ołowiu i mennica królewska, *SGKP*, t. VIII, Warszawa 1886, s. 486–493.

¹⁷² Borgować – kredytować.

¹⁷³ Mikołaj Daniłowicz – starosta drohobycki (1599), oboźny koronny (1606–1609), starosta czerwonogrodzki (1607), chełmski (1609), bielski (1610), podskarbi nadworny koronny (1610–1616), starosta parczewski (1614), kasztelan lwowski (1614–1616), podskarbi wielki koronny (1616–1624), *Urzędnicy centralni Polski*, s. 125, 129, 164.

¹⁷⁴ Libertacje – zwolnienie z podatku, daniny. *Słownik polszczyzny XVI w.*, t. XII, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, s. 213.

¹⁷⁵ Szczupół – tu: szkopuł.

Życzymy przy tym Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga
zdrowia. Dan w Warszawie dnia 12 miesiąca lipca roku Pań-
skiego 1622. Panowania królestw naszych polskiego XXXV, szwedz-
kiego XXIX.

Sigismundus Rex